

Το Μέλλον των «Κοινών»: Νεοφιλελεύθερο Plan B ή Πρωταρχική Αποσυσώρευση του Κεφαλαίου;

George Caffentzis

New Formations, Number 69, Summer 2010 , pp. 23-41(19)

«Στην ιστορία όπως την διηγήθηκε η Εξουσία, τα συμβάντα που αξίζουν είναι αυτά που μπορούν να καταγράψουν σε ένα υπολογιστικό φύλλο που περιέχει αξιολογικούς δείκτες κέρδους. Οτιδήποτε άλλο είναι απολύτως περιττό, ειδικά εάν αυτό το οτιδήποτε άλλο μειώνει τα κέρδη».

Don Durito, Neoliberalism: Hutory as a tale. . .badly told.

(Subcommandante Marcos 2005)

Τα «κοινά» έχουν υποστεί ένα σημαντικό μετασχηματισμό τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια, από μια λέξη που αναφέρονταν στην αρχαϊκή έννοια της χορταριασμένης πλατείας των πόλεων της Νέας Αγγλίας σε μια έννοια που χρησιμοποιείται ποικιλοτρόπως από εργολάβους real estate, προγραμματιστές «ελεύθερου λογισμικού», οικολόγους ακτιβιστές και επαναστάτες αγρότες για να περιγράψει πολύ διαφορετικούς και μάλιστα συγκρουόμενους σκοπούς και πραγματικότητες.

Πιστεύω ότι αυτή η αναζωπύρωση της έννοιας των «κοινών» οφείλεται στη συμβολή δυο ρευμάτων που προέρχονται από αντιθετικές οπτικές γωνίες.

Η αναβίωση των κοινών από την καπιταλιστική προοπτική εμφανίζεται τις δεκαετίες του 1980 και 1990 με την ανάπτυξη εννοιών όπως «κοινωνικό κεφάλαιο», «κοινωνία των πολιτών», «συνδεδεμένη ζωή» οι οποίες συνδέθηκαν με πολύ παλαιότερες αλλά συνήθως αόριστες έννοιες όπως η «κοινότητα», η «κουλτούρα» και ο «πολιτισμός». Ένας καλός δείκτης αυτής της εννοιολογικής αλλαγής μπορεί να ειπωθεί στις κοινωνικές επιστήμες στην αντικατάσταση της αυστηρής και οριοθετημένης «καπιταλιστικής τάξης» με την πιο ζεστή και μαλακή φράση «επιχειρηματική κοινότητα».

Ο κύριος στόχος αυτής της αλλαγής ήταν να σωθεί ο καπιταλισμός από την αυτοκαταστροφική τάση ολοκληρωτισμού που εξαπέλυσε με τον νεοφιλελευθερισμό. Για παράδειγμα, ποιοι θα δεσμεύονταν να υπερασπιστούν την καπιταλιστική κοινωνία «μέχρι θανάτου», εάν ο καθένας ενεργούσε ως ένα τέλειο νεοφιλελεύθερο ον που έχει ως στόχο να μεγιστοποιήσει της δικές του/της ιδιωτικές λειτουργίες; Τελικά τέτοια όντα, με ένα τσίμπημα, δεν θα μπορούσαν λογικά να ξεπουλήσουν τις ζωές τους για να «σώσουν το σύστημα». Τα κοινά από αυτήν την οπτική ήταν μια επιπρόσθετη έννοια που έκανε πιθανή τόσο την κριτική στους θεωρητικούς πυλώνες της νεοφιλελεύθερης σκέψης («τραγωδία των κοινών» του Hardin και το αποκαλούμενο «θεώρημα του Coase») όσο και τη δυνατότητα να προταθούν άλλα μοντέλα για την συμμετοχή στις αγορές πέρα από τον ατομικισμό ή τις συντεχνίες.

Η αναβίωση των κοινών από την αντικαπιταλιστική προοπτική επίσης αναπτύχθηκε τις δεκαετίες του 1980 και 1990 και συνδέεται με την αντιμετώπιση της κρίσης του σοσιαλισμού, του κομμουνισμού και των εθνικισμών του τρίτου κόσμου. Αυτή η κρίση έθεσε σε αμφισβήτηση τις ιδεολογίες που υποτίθεται ότι πρόσφεραν μια εναλλακτική στον καπιταλισμό και/ή στον ιμπεριαλισμό μέσω της χρήσης του κράτους και της επέκτασης της κρατικής ιδιοκτησίας. Η κρίση της κατανομής και του διαχωρισμού μεταξύ της κρατικής και ιδιωτικής ιδιοκτησίας αντανάκλαται στην αποκαλούμενη «κατάρρευση του κομμουνισμού» και στην «απονέκρωση του έθνους - κράτους» έναντι της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης. Τόσο η ιδεολογία του επίσημου σοσιαλισμού / κομμουνισμού όσο και του εθνικισμού δημιούργησαν τη φανταστική εντύπωση του μοιράσματος και της

συνδιαχείρισης του κοινωνικού πλούτου από τους πολίτες. Η πραγματικότητα, φυσικά, ήταν ότι το μεγαλύτερο μέρος «του μοιράσματος και της συνδιαχείρισης» αυτών των πόρων έγινε από μια άρχουσα τάξη της οποίας η περιορισμένη συμμετοχή προσδιορίζονταν είτε από γραφειοκρατικά είτε από καπιταλιστικά κριτήρια.

Οι επικριτές του καπιταλισμού αναγνωρίζουν ότι ο κομμουνισμός (και ο εθνικισμός) λίγη σχέση έχουν με τα κοινά, και περισσότερο σχετίζονται με τις περιφράξεις. Με άλλα λόγια, η ιστορία έδειξε ότι η υπόσχεση του κομμουνισμού – ότι οι «οικονομικές» αποφάσεις θα παίρνονταν από μια «ελεύθερη ένωση» των παραγωγών και αυτών που φροντίζουν για την αναπαραγωγή – δεν έχει εκπληρωθεί στα κράτη που κυβερνήθηκαν από κομμουνιστικά κόμματα. Αντιθέτως, αν και αυτά τα ίδια κράτη νομιμοποιήθηκαν στη βάση συναισθημάτων και συμπεριφορών ανάλογων με τα κοινά, υπονόμευσαν την ανάπτυξη της συνεργασίας που είναι απολύτως απαραίτητη για την λειτουργία των κοινών.

Σε απάντηση σε αυτή την πολιτική κρίση, τα κοινά έχουν χρησιμοποιηθεί από αντικαπιταλιστές για να δείξουν ότι οι συλλογικές μη καπιταλιστικές μορφές οργάνωσης της υλικής ζωής είναι ακόμα ζωντανές και αγωνίζονται σε όλο τον κόσμο υπο δυο έννοιες: 1) τα προκαπιταλιστικά κοινά που ακόμα υπάρχουν και η επιβίωση δισεκατομμυρίων ανθρώπων εξαρτάται από αυτά (π.χ. οι μορφές κοινωνικής συνεργασίας εξαρτώνται από αυτά τα κοινά και κάνουν εφικτή της επιβίωση όλων αυτών που ζουν με λιγότερο από ένα δολάριο την μέρα -θεωρητικά θα ήταν αδύνατο να ζήσουν-), 2) την ανάδυση νέων κοινών, ειδικά στην οικολογική και ενεργειακή σφαίρα και στα πεδία των υπολογιστών και της πληροφορικής. Με άλλα λόγια, τα κοινά φέρνουν κοντά προκαπιταλιστικές και μετακαπιταλιστικές μορφές κοινωνικής συνεργασίας σε ένα είδος χρονικής δίνης που αποφεύγει την ολοκληρωτική λογική του νεοφιλελευθερισμού. (1)

Η ιδέα των κοινών είναι ελκυστική στα αντικαπιταλιστικά κομμάτια του κινήματος της αντιπαγκομοιοποίησης από τη στιγμή που επιτρέπει στους ακτιβιστές να ισχυρίζονται ότι δεν χρειάζεται να περιμένει κανείς για το μυθικό «ξεκίνημα της ιστορίας» - μετά από μια μακροχρόνια αιώνια πορεία μέσω πολέμων και στερήσεων - για να επιτευχθεί ο στόχος της συνεργατικής «ελεύθερης ένωσης» των παραγωγών (όπως προβλέπονταν τόσο από τον Marx όσο και από τους αναρχικούς της πρώτης Διεθνούς)... καθώς είναι ήδη εδώ και δουλεύει (αν και συχνά στις αποκαλούμενες απομακρυσμένες περιοχές της παγκόσμιας οικονομίας και με πολλές στρεβλώσεις).

Πράγματι, όταν αρχίζει κανείς να αναζητά τα κοινά, τότε αυτά αρχίζουν να ξεπροβάλουν από την αλιεία αστακών στα ανοιχτά των ακτών του Maine, στην αστική γεωργία στις μεγαπόλεις του τρίτου κόσμου (μερικές φορές συμπεριλαμβάνονται στον όρο «άτυπη οικονομία») στις πρώην ενώσεις καλλιεργητών όπως αυτές που συμμετείχε ο θείος μου ο Παναγιώτης στην Ελλάδα, μέχρι τη διαχείριση δασών από χωρικούς στην Almoira στην Ινδία. (2) Εξάλλου, η ιδέα των κοινών μπορεί να γενικευτεί και να αποτελέσει την βάση για μεταφορικές επεκτάσεις σχετικά εύκολα, έτσι που περιοχές της ζωής που δεν είχαν προηγουμένως κατηγοριοποιηθεί ως κοινά, για παράδειγμα η γλώσσα, το ηλεκτρομαγνητικό φάσμα, τα σκουπίδια, το dna... σε τελική ανάλυση, εάν κάποιος δεν είναι πολύ προσεκτικός, μπορεί να συμπεριλάβει στα κοινά τα κλασσικά τέσσερα στοιχεία (γη, αέρας, νερό, φωτιά) καθώς και το γνωστικό πέμπτο (τον νου).

Είναι λόγω αυτού του διπλού φθορισμού της έννοιας – που χρησιμοποιείται για την αντιμετώπιση της κρίσης και των ορίων τόσο του νεοφιλελευθερισμού όσο και του σοσιαλισμού/κομμουνισμού/ εθνικισμού – που βλέπουμε αυτή την εκπληκτική δημοτικότητα του όρου και τη σύγχυση που προκαλεί. Αναπόφευκτα, υπάρχουν πολλοί θεωρητικοί και έννοιες που έχουν αποικίσει τα διάκενα αυτών των συμβολών (συνιστώσων), όπως η έννοια του κοινωνικού και συμβολικού κεφαλαίου του Pierre Bourdieu (3), η «οικονομία του δώρου» έχει επίσης συζητηθεί τόσο εύγλωττα αλλά και με υπεκφυγές από τον Derrida (4) και επιπλέον η «κοινωνική δικαιοσύνη» στη μελέτη του Gelopter για τα κοινά (5). Ένας από τους λόγους για αυτή τη σύγχυση είναι η έλλειψη αναγνώρισης μεταξύ των αντικαπιταλιστών ακτιβιστών και στοχαστών ότι η συζήτηση για τα κοινά είναι τόσο διπρόσωπη. Εμείς συχνά θεωρούμε τον νεοφιλελευθερισμό ως την μόνη σημαντική ιδεολογία στον τομέα και για αυτό κακώς υποθέτουμε ότι ο λόγος για τα κοινά είναι αναπόφευκτα αντικαπιταλιστικός.

Σε αυτό το δοκίμιο έχω ως στόχο να εξετάσω και να καταγγείλω αυτή τη σύγχυση, γιατί υπονομεύει τη δυνατότητα να εξεταστούν τα δυο είδη κοινών που εξακολουθούν να υπάρχουν ή που σήμερα κυφορούνται. Λαμβάνοντας υπόψη αυτή τη σημειολογική και πολιτική σύγκρουση (και τη σύγχυσή της), είναι καιρός να ακονίσουμε την σκέψη μας και τη δράση μας και έπειτα να αναζητήσουμε το μέλλον των κοινών. Αποτελούν τα κοινά μια έννοια υπερεξαντλημένη και υπερχρησιμοποιημένη ή αποτελούν ακόμη ένα αναγκαίο εργαλείο για τη δημιουργία μη καπιταλιστικών κόσμων; Η απάντηση σε αυτή τη ερώτηση είναι εξαιρετικά επείγουσα σήμερα καθώς η κυβέρνηση του Ομπάμα έχει επιλέξει το νεοφιλελεύθερο «Plan B», το οποίο πρόκειται για το σχέδιο χρησιμοποίησης των κοινών για να «σωθεί» ο νεοφιλελευθερισμός από τον εαυτό του.

Δεδομένης της διπλής και αντιφατικής λειτουργίας που παρήγαγε την αναβίωση της έννοιας των κοινών, θέλω ιδιαίτερα να συζητήσω τις πολιτικές επιπτώσεις της διάκρισης μεταξύ των δυο ειδών των κοινών: 1) φίλο-καπιταλιστικά κοινά που είναι συμβατά με την καπιταλιστική συσσώρευση και την ενισχύουν, και 2) αντι-καπιταλιστικά κοινά τα οποία είναι ανταγωνιστικά με την καπιταλιστική συσσώρευση και την ανατρέπουν. Αυτή η διάκριση μεταξύ των φίλο-καπιταλιστικών έναντι των αντι-καπιταλιστικών κοινών δεν είναι κάτι το απλό. Επιπλέον, μερικοί «ουτοπικοί σοσιαλιστές» πειραματίστηκαν τον 19^ο αιώνα προσπαθώντας να αναβιώσουν εκδοχές των κοινών σε εργοστάσια, σε χωράφια και σε σπίτια όπως ήταν οι Saint-Simon, Fourier, and Owen. Όπως έχει συχνά επισημανθεί η πρόθεσή τους ήταν να πάνε πέρα από τον καπιταλισμό των ημερών τους, αλλά τελικά δημιούργησαν μόνο μια ρήξη με αυτόν.

Αυτές οι φορμαλιστικές Ουτοπικές προσπάθειες δεν αποτελούν σήμερα αντικείμενο της προσοχής των αντικαπιταλιστών. Αυτό που προσελκύει την προσοχή είναι τα πολλά υπαρκτά και «αυθόρμητα αναδυόμενα» κοινά σε όλο τον πλανήτη (δηλαδή, οι πόροι κοινής δεξαμενής που διαχειρίζονται από αυτούς που δουλεύουν σε αυτούς τους πόρους). Υπάρχουν ακόμα πολλά κοινά που έχουν την βάση τους στην γεωργική και κτηνοτροφική γη (τόσο σε αγροτικές όσο και σε αστικές περιοχές), υπόγεια ύδατα, άρδευση, αλιεία, επιφανειακή εξόρυξη που έχουν τις ρίζες τους σε προκαπιταλιστικές μορφές ζωής. Πράγματι εάν το σύνολο των εργασιών και της παραγωγής λαμβάνει χώρα έξω από τους κύκλους της «επίσημης οικονομίας» στο ευρύτερο επίπεδο των κοινών, τότε θα βρούμε ότι δισεκατομμύρια ανθρώπων κερδίζουν ένα μέρος της διαβίωσής τους χρησιμοποιώντας τα κοινά. (6)

Το γεγονός αυτό είναι εξαιρετικά σημαντικό, καθώς η κοινωνική συνεργασία είναι το βασικό ερώτημα στην δημιουργία της ανθρώπινης ζωής. Είτε πρόκειται να επιτευχθεί με τους κανόνες και τα αισθήματα των χρημάτων και του κεφαλαίου είτε με τους κανόνες και τα αισθήματα της οργάνωσης των αντικαπιταλιστικών κοινών και αυτό αποτελεί το σημαντικό ζήτημα της εποχής μας. Για την εξουσία του κεφαλαίου δεν έγκειται τόσο στην κατασταλτική του μηχανή (όσο τεράστια κι αν είναι), αλλά μάλλον στην ικανότητα του να μας τρομοκρατεί σε συνδυασμό με την απουσία ικανότητας οργάνωσης της αναπαραγωγής των ζώων μας έξω από τις δομές του κεφαλαίου. Όπως μου είπε κάποτε ο Gustavo Esteva συνοψίζοντας τα σχόλιά του για την πολιτική χρήση των «ξηρών τουαλετών», «εάν εμείς δεν μπορούμε να αυτοοργανωθούμε ώστε να μην εξαρτιόμαστε από το κράτος και το κεφάλαιο για να σταματήσουμε να πνιγόμαστε από τα σκατά μας, πως μπορούμε να ελπίζουμε ότι επιφέρουμε μια επαναστατική αλλαγή στις ζωές μας;». Τα υφιστάμενα εδώ και χρόνια κοινά καθώς και τα νεοσχηματιζόμενα κοινά στα οποία αναφέρθηκα παραπάνω, είναι επομένως πολύ σημαντικά ώστε να αποδειχθεί ότι δεν θα «πνιγούμε στα σκατά μας», επειδή είμαστε τόσο οικτρά κυριαρχημένοι από τον καπιταλιστικό τρόπο σκέψης ο οποίος μας καθιστά ανίκανους να οργανώσουμε την διαβίωση μας έξω από αυτόν.

Τα Καπιταλιστικά Κοινά: Τα Κοινά ως Επιχείρηση

Επιτρέψτε μου τώρα να μιλήσω για τα δυο είδη κοινών. Πρώτα θα εξετάσω τα καπιταλιστικά κοινά.

Τα νεοφιλελεύθερα οικονομικά βρέθηκαν στο θεωρητικό και πρακτικό επίκεντρο με την κρίση του κεϋνσιανισμού και των πολιτικών των σοσιαλιστικών κρατών τη δεκαετία του

1970, αφού διαπιστώθηκε ότι αυτές οι πολιτικές δεν μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για να ελέγξουν τους ταξικούς αγώνες στην Ευρώπη, στην Λατινική Αμερική και στον Τρίτο Κόσμο. (7) Τα νεοφιλελεύθερα οικονομικά διέγνωναν το «πρόβλημα» της αύξησης των δικαιωμάτων, της αποεμπορευματοποίησης ζωτικών αγαθών και υπηρεσιών και της κολεκτιβοποίησης των φυσικών πόρων των κρατών με διάφορους τρόπους σε όλο τον πλανήτη ως αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων με τους προλετάρους σε κάθε κράτος (αυτο που έχουμε αποκαλέσει στους Midnight Notes ως Α, Β, Γ «συμφωνίες»). (8) Σύμφωνα με τους νεοφιλελεύθερους οικονομικούς σχεδιαστές, αυτές οι «συμφωνίες» έπρεπε να καταργηθούν ώστε να επιβιώσει ο καπιταλισμός και να έρθει ένα νέο καθεστώς επισφάλειας, επαναεμπορευματοποίησης και ιδιωτικοποίησης για να αντιστραφεί η αυξανόμενη δύναμη των εργατών που είχε παγκοσμίως εγκαθιδρυθεί. (9)

Αυτή η διαδικασία, την οποία εμείς στους Midnight Notes περιγράψαμε ως «Νέες Περιφράξεις», έχει πολλές θεωρητικές, πολιτικές και συναισθηματικές – αισθητικές πτυχές. (10) Αλλά η πτυχή που είναι πιο σημαντική για την δική μας ιστορία είναι η επίθεση που ξεκίνησε από την Παγκόσμια Τράπεζα ενάντια στα αγροτικά κοινά σε όλο τον πρώην αποικιακό κόσμο (και θα πρέπει να επικεντρωθώ στην υποσαχάρια Αφρική προς στιγμή). Αυτή η επίθεση ξεκίνησε με αυτό που έχει αποκαλείται «έκθεση Berg», η οποία συνέστησε το τέλος των κρατικών εμπορικών υπηρεσιών και επιδοτήσεων και επέτρεψε να είναι η αγορά αυτή που θα κατάνεμε τους πόρους μεταξύ των αγροτών. (11) Η ουσία αυτής της πολιτικής ήταν η μετατροπή της αφρικάνικης γεωργίας σε εξαγωγική οικονομία εκεί που οι αφρικανοί αγρότες είχαν πιθανώς κάποιο συγκριτικό πλεονέκτημα στην παγκόσμια αγορά. Το πρόβλημα με αυτή τη ρύθμιση ήταν ότι ο αφρικανός αγρότης, ως επι το πλείστον, δεν ήταν ατομικοποιημένος αγρότης με την έννοια του ιδιοκτήτη της γης που χρησιμοποιεί. Ένα μεγάλο μέρος της αφρικάνικης αγροτικής γης είναι κοινής – κομμουναλιστικής ιδιοκτησίας και ως εκ τούτου έπρεπε να αξιοποιηθεί («get the prices right») (μια λύση που προτάθηκε από τον νεοφιλελεύθερο θεωρητικό Robert Bates) δηλαδή η γη έπρεπε να αποκτήσει αξία. Έτσι έπρεπε να ιδιωτικοποιηθεί.

Το έργο της ιδιωτικοποίησης της γης (σε αυτή την περίπτωση δεν πρόκειται για τον μετασχηματισμό της κρατικής γης σε ιδιωτική αλλά για το μετασχηματισμό της κοινής γης σε ιδιωτική ιδιοκτησία) στην Αφρική αναπόσπαστο κομμάτι των Προγραμμάτων Δομικής Αναπροσαρμογής της δεκαετίας του '80, τα οποία επέβαλε η Παγκόσμια Τράπεζα στις αφρικανικές κυβερνήσεις στον απόηχο της Κρίσης Χρέους. (13) Όπως επισημαίνει η Παγκόσμια Τράπεζα σχολιάζοντας τα αφρικάνικα κοινά: «Όσο αυξάνεται ο πληθυσμός και η γη γίνεται σπάνια, δεν μπορεί να υποστηρίξονται οι μεγάλοι περίοδοι αγρανάπαυσης για να διατηρηθεί η γονιμότητα και ο μεταβατικός χαρακτήρας των χρήσεων γης, διότι τότε είναι αδύνατο να παρέχονται κίνητρα για τα μεμονωμένα άτομα να εξελίξουν την γη τους ... (η μονιμότητα της αξιοποίησης) βοήθα τις αγροτικές πιστωτικές αγορές να αναπτυχθούν, επειδή η γη είναι καλά εγγυημένη». (14)

Αυτή η προσπάθεια της από-κομμουναλιστικοποίησης (de-communalise) της γης στην Αφρική εξέφρασε τον στόχο του νεοφιλελεύθερου σχεδίου της Παγκόσμιας Τράπεζας και άλλων παγκόσμιων οργανισμών ο οποίος ήταν: η άρνηση όλων των συλλογικών – κολεκτιβιστικών λύσεων στα προβλήματα παραγωγής και αναπαραγωγής της οικονομίας. Αυτή η φονταμεταλιστική προοπτική δικαιολογήθηκε με μια ποικιλία θεωρητικών τρόπων, αλλά ο πιο πιστικός δομικός μύθος προτάθηκε από τον οικολόγο, Garrett Hardin, στο περίφημο άρθρο του «Η Τραγωδία των Κοινών». (15) Η ισχύς του επιχειρήματος του Hardin έγκειται στην απλότητά του. Ζήτησε από τους αναγνώστες του να φανταστούν τι θα έκανε μια κοινωνία βοσκών που έχει ένα κοινό χωράφι. Στη αρχή ενδεχομένως κάθε βοσκός θα βάλει ένα μικρό αριθμό αγελάδων σε αυτό το κοινό χωράφι, αλλά σύντομα αυτός/αυτή θα μπει στο πειρασμό να βάλει ένα επιπρόσθετο αριθμό αγελάδων επειδή αυτός/αυτή αμέσως θα έχει κέρδη από τις παχιές αγελάδες ενώ η επιδείνωση του χωραφιού δεν θα τον επηρεάσει άμεσα. Αυτό το επιπρόσθετο κέρδος θα προτρέψει σε ακόμη ένα έως ότου ο καθένας θα έχει βάλει ένα μη βιώσιμο αριθμό αγελάδων στο χωράφι, με αποτέλεσμα να το καταστρέψει και, εάν δεν υπάρχει άλλο διαθέσιμο χωράφι, θα έρθει ως αποτέλεσμα ο θάνατος όλων των ζώων. Ο Hardin συμπέρανε ότι «εκεί βρίσκεται η τραγωδία. Κάθε άνθρωπος παγιδεύεται σε ένα σύστημα που τον υποχρεώνει να αυξήσει το κοπάδι του χωρίς όρια – σε ένα πεπερασμένο κόσμο». (16)

Στη συνέχεια ο Hardin ισχυρίστηκε ότι ο μόνος τρόπος για να αποδράσουμε από την τραγωδία είναι να ιδιωτικοποιήσουμε το χωράφι (ή να έχουμε μια δρακόντεια κυβέρνηση που να ελέγχει την χρήση του). Στην πρώτη περίπτωση, αυτοί που κατέχουν ένα κομμάτι του χωραφιού θα κάνουν τις δικές τους δουλειές (their business) με τέτοιο τρόπο που θα αφήνουν να βοσκήσουν στο χωράφι μόνο εκείνος ο αριθμός αγελάδων που δεν θα υποβαθμίσει την βιωσιμότητά του, από τη στιγμή που δεν είναι πλέον ελεύθεροι καβαλάρηδες (free riders) – τσαμπατζήδες αλλά έχουν αναλάβει τις συνέπειες της εξάντλησης του εδάφους. Στην δεύτερη περίπτωση, το κράτος θα υπαγορεύσει τον αριθμό των βοειδών που κάθε βοσκός μπορεί να βάλει στο χωράφι, με την αναπόφευκτη πιθανότητα της τυραννίας και της διαφθοράς.

Η νεοφιλελεύθερη προσέγγιση των κοινών που υποστηρίχθηκε από την παραβολή του Hardin έγινε η συμβατική σοφιστεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και των ειδικών ανάπτυξης τη δεκαετία του 1970 και στις αρχές του 1980. Σύμφωνα με αυτούς, κάθε φορά που βλέπεις ένα κοινό, η τραγωδία σύντομα θα ακολουθήσει. Αυτή η σοφιστεία συγκεκριμενοποιήθηκε με τα Προγράμματα Δομικής Αναπροσαρμογής την περίοδο της Κρίσης Χρέους. Αλλά αυτή η προσέγγιση οδήγησε στην δική της κρίση στην Αφρική και στην Λατινική Αμερική. Υπήρξε επιθετική απάντηση στις προσπάθειες ιδιωτικοποίησης της γης και άλλων φυσικών πόρων διαβίωσης. Τα πιο καθαρά παραδείγματα αυτού του είδους της αντίστασης εμφανίζονται φυσικά στην Αμερική τη δεκαετία του 1990. Για παράδειγμα, η εξέγερση των Ζαπατίστας ενάντια στην κατάργηση του Άρθρου 27 του Μεξικάνικου Συντάγματος¹ την πρώτη Ιανουαρίου του 1994 και οι «Πόλεμοι των Νερών» (Water Wars) στην Cochabamba στην Βολιβία το 1999. Αλλά οι βάσεις του αγώνα ενάντια στην ιδιωτικοποίηση της κοινής – κομμουναλιστικής γης στην Αφρική και στην Αμερική είχαν τεθεί πολύ πριν, ειδικά στο Δέλτα του Νίγηρα με την εξέγερση της φυλής των Ogoni ενάντια στην περιβαλλοντική υποβάθμιση των κοινών γαιών που προκλήθηκε από την εξόρυξη πετρελαίου. (17) Η Ζαπατιστική, Βολιβιανή και Νιγηριανή «έκρηξη» ήταν αποτέλεσμα της αντίστασης στην ιδιωτικοποίηση της γης και των πόρων που είχαν ειδη λάβει χώρα από τη δεκαετία του 1980, μιας δεκαετίας που έδειξε την έναρξη ενός παγκόσμιου πολέμου για τη γη (world-wide land war). Από τις Άνδεις μέχρι το κεντρικό Μεξικό διεξήχθη ένας ένοπλος αγώνας για τον έλεγχο της γης (συχνά αναφέρεται στις ΗΠΑ ως εκδοχή του «προβλήματος των ναρκωτικών»). Στην Δυτική Αφρική υπήρξαν σε ένα μικρότερο επίπεδο ένοπλοι αγώνες ενάντια στις κατασχέσεις γης από το κράτος και τις αναπτυξιακές τράπεζες (συχνά συζητούνται – αναφέρονται με τον αναχρονιστικό όρο «φυλετικοί πόλεμοι»). Στην Νότια Αφρική, η μάχη για την γη και τον έλεγχο της, τόσο στις

¹ ΣΤΜ: Μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο θεσπίστηκαν σε αρκετά κράτη νόμοι κατά της υπερβολικής επιρροής των ξένων για την προστασία της εθνικής βιομηχανίας, για την προστασία ενάντια στην οικονομική και κοινωνική ισχύ ξένου κεφαλαίου, ιδιαίτερα γνωστά παραδείγματα είναι οι τουρκικοί νόμοι, με τους οποίους πραγματοποιήθηκε ένας ριζικός εκτουρκισμός της χώρας, καθώς και το άρθρο 27 του μεξικανικού Συντάγματος του 1917, με το οποίο εθνικοποιήθηκε το έδαφος και ο ορυκτός πλούτος Συγκεκριμένα το εδάφιο 1 αυτού του ισχυρά αμφισβητούμενου άρθρου 27 κηρύσσει την ιδιοκτησία γης και υδάτων εντός των συνόρων του μεξικανικού κράτους σε ιδιοκτησία του Έθνους, το οποίο την παραχωρεί στους ιδιώτες ως ατομική ιδιοκτησία. Τμήμα VII: Η δυνατότητα να αποκτηθεί ιδιοκτησία στη γη και τα ύδατα καθορίζεται από τις ακόλουθες διατάξεις: 1. μόνον Μεξικανοί βάσει γεννήσεως ή πολιτογραφήσεως ή μεξικανικές εταιρείες έχουν δικαίωμα να αποκτούν τέτοια ιδιοκτησία ή να τους παραχωρείται η εκμετάλλευση ορυχείων, υδάτινης ενέργειας ή αξιοποιήσιμων ορυκτών. Το κράτος μπορεί να παραχωρήσει το ίδιο δικαίωμα σε ξένους υπό την προϋπόθεση ότι θα καταθέσουν στο μεξικανικό Υπουργείο Εξωτερικών δήλωση ότι δέχονται, η ιδιωτική ιδιοκτησία που απέκτησαν με τον τρόπο αυτόν να παραμείνει μεξικανική εθνική ιδιοκτησία και ότι δεν θα ζητήσουν από την κυβέρνηση της χώρας τους να προστατεύσει αυτή την ατομική ιδιοκτησία τους. Αν παραβούν αυτή τη διάταξη τότε χάνουν τα δικαιώματα τους προς όφελος του μεξικανικού Έθνους. Σε μια ζώνη 100 χλμ. από τις ακτές ένας ξένος δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να αποκτήσει αυτή την άμεση ιδιοκτησία γης ή υδάτων. (απόσπασμα από το άρθρο Για την «εθνική δημοκρατία» του Carl Schmitt μετάφραση Δημήτρης Δημούλης στις Θέσεις Τεύχος 50, περίοδος: Ιανουάριος - Μάρτιος 1995)

πόλεις όσο και στην ύπαιθρο, συμπεριλαμβάνεται ως μια εκδοχή του «αγώνα ενάντια στο απαρτχάιντ», ενώ στην Ανατολική Αφρική εξετάζεται ως «εθνοτικό πρόβλημα».

Αυτή η αντίσταση οδηγεί στην επανεκτίμηση – επανεξέταση των κοινών από τους κριτές της εγκαθιδρυμένης σοφίας, από την Παγκόσμια Τράπεζα και ακαδημαϊκούς σπουδαστές των κοινών. Η αποφασιστική στροφή έλαβε χώρα το 1992 στην έκθεση της Παγκόσμιας Ανάπτυξης (World Development Report) όπου οι συγγραφείς υπερασπίζονται σε ένα περιορισμένο βαθμό τα Αφρικανικά Κοινά: «Η Γαιοκτησία στην υποσαχάρια Αφρική παραδοσιακά ανήκει στην κοινότητα, αλλά έχει εκχωρηθεί το δικαίωμα σε αγρότες να χρησιμοποιούν συγκεκριμένα αγροτεμάχια. Αυτά τα δικαιώματα παρέχουν επαρκή ασφάλεια για την καλλιέργεια σοδειάς και όταν κληροδοτούνται στους απογόνους τους, προωθούν ένα μακροχρόνιο ενδιαφέρον για τη διαχείριση της γης. Οι αγρότες ενδεχομένως έχουν περιορισμένα δικαιώματα στο να μεταφέρουν την γη που χρησιμοποιούν σε άλλους χωρίς την άδεια της οικογένειας ή των γειτονιών του χωριού, και άλλοι άνθρωποι μπορεί να έχουν συμπληρωματικά δικαιώματα χρήσης πάνω στην ίδια γη – να βοσκούν την γη κατά τη διάρκεια των ξηρών περιόδων ή να συλλέγουν φρούτα ή ξύλα. Αυτοί οι περιορισμοί, οπωσδήποτε δεν εμφανίζονται να έχουν σημαντική επίδραση στις επενδύσεις στην βελτίωση της γης ή στην αποδοτικότητα της γης». (18)

Στο ίδιο έγγραφο, οι συγγραφείς της Παγκόσμιας Τράπεζας επίσης εγκωμιάζουν (επιδεικνύοντας μια ασυναίσθητη ειρωνεία) τους μικρο-κοινωνικούς θεσμούς όπως τις ενώσεις των χωριών ή των αγροτών σαν να είναι καλύτερα εξοπλισμένες στο να διαχειρίζονται τους δικούς τους πόρους από ότι οι «μεγάλες αρχές» (large authorities) (συμπεριλαμβανόμενου της Παγκόσμιας Τράπεζας, θα μπορούσε κάποιος να προσθέσει!)

Έτσι κατά τη στιγμή που ολοκληρώθηκαν οι συμφωνίες της NAFTA² και του ΠΟΕ στα μέσα της δεκαετίας του 1990, με τις νεοφιλελεύθερες προκαταλήψεις τους υπέρ των ιδιωτικών απαλλοτριώσεων των ιδιοκτησιών γης το σλόγκαν της Παγκόσμιας Τράπεζας : «Δεν Υπάρχει Άλλη Εναλλακτική» (There Is No Alternative - TINA) προσεκτικά εξερευνούσε την εναλλακτική που εγώ αποκαλώ «Plan B», ή με άλλες λέξεις, μια πολιτική θέση προκειμένου να αποφύγει τις ανταγωνιστικές απαντήσεις στην ιδιωτικοποίηση της γης όταν αυτές θα γίνουν αρκετά ισχυρές και επιθετικές. Το σημείο κλειδί αυτής της εναλλακτικής είναι η αποδοχή των αγροτικών ή δασικών κοινών τουλάχιστον ως ένα οριακό χάσμα - σημείο (stor-gap) μεταβατικού θεσμού όταν οι εξεγέρσεις των ακτημόνων ή η καταστροφή των δασών λειτουργήσουν αποσταθεροποιητικά μέσα στην γενική εκμετάλλευση μιας περιοχής ή του πληθυσμού.

Ακριβώς όπως η συνεργασία χρησιμοποιείται από τους καπιταλιστές για τα δικά τους οφέλη, τα κοινά μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν για την καπιταλιστική συσσώρευση. Όπως ο Marx επισήμανε πολύ καιρό πιο πριν, οι καπιταλιστές αγοράζουν την εργατική δύναμη των μεμονωμένων εργατών, αλλά όταν ο καπιταλιστής αγοράζει την εργατική δύναμη εκατό εργατών που εργάζονται από κοινού: «Αυτός (sic) πληρώνει σε αυτούς την αξία εκατό ανεξάρτητων εργατών – εργατικών δυνάμεων, αλλά δεν πληρώνει για την συνδυαστική εργατική δύναμη των εκατό. Μένοντας ανεξάρτητοι ο ένας από τον άλλο, οι εργάτες απομονώνονται. Εισέρχονται σε σχέσεις με τον καπιταλιστή, αλλά όχι μεταξύ τους. Η συνεργασία τους ξεκινάει μόνο με την εργατική διαδικασία, αλλά στη συνέχεια αυτοί έπαψαν να ανήκουν στον ίδιο τον εαυτό τους.(...) Επειδή αυτή (η συνεργατική) δύναμη δεν κοστίζει τίποτα στο κεφάλαιο, ενώ από την άλλη πλευρά, δεν αναπτύσσεται από τον εργάτη μέχρι η εργασία του να ανήκει στο κεφάλαιο, αυτή εμφανίζεται ως δύναμη την οποία κατέχει το κεφάλαιο από τη φύση του – η παραγωγική δύναμη ενυπάρχει στο κεφάλαιο» (19)

Αυτή η «ψευδαίσθηση» είναι σχεδόν τόσο σημαντική πηγή αντεπαναστατικής ενέργειας όσο ο φετιχισμός του εμπορεύματος, πιστεύω από τη στιγμή που δίνει στο κεφάλαιο την πίστωση για την οργάνωση της παραγωγής και της αναπαραγωγής. «Πως θα ζούσαμε μαζί εάν δεν πουλούσαμε τον εαυτό μας στο κεφάλαιο;» αποτελεί το πιο αποσταθεροποιητικό

² Η οικονομική συμφωνία της NAFTA μεταξύ των ΗΠΑ, Καναδά και Μεξικού τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου 1994. Την ίδια μέρα ξέσπασε η εξέγερση των Ζαπατίστας.

ερώτημα που πρέπει να απαντήσουν οι αντικαπιταλιστές ενώπιον ενός προλεταριακού ακροατηρίου συχνά σκεπτικού και κυνικού.

Πράγματι ο Marx ο ίδιος δεν ήταν πολύ ενθαρρυντικός στο ιστορικό πλαίσιο της συνεργασίας που παρουσιάζει στο κεφάλαιό του σχετικά με την «Συνεργασία». Ο Marx φαίνεται ότι πιστώνει στο κεφάλαιο την αναβίωση της εμπειρίας της παραγωγικής συνεργασίας (αν και με μια περίεργη περιστροφή) που έλειπε στην ανθρώπινη ιστορία για αιώνες: «Η συνεργασία στην διαδικασία της εργασίας, έτσι όπως την βρίσκουμε στις απαρχές του ανθρώπινου πολιτισμού, μεταξύ των κυνηγών ή, ας πούμε, ως κυρίαρχο χαρακτηριστικό των αγροτικών ινδιάνικων κοινοτήτων, βασίζονταν από τη μια πλευρά, στην κοινή ιδιοκτησία των μέσων - συνθηκών παραγωγής, και από την άλλη πλευρά, στο γεγονός, ότι σε αυτές τις περιπτώσεις το άτομο έχει ελάχιστα αποκοπεί από τον ομφάλιο λώρο της φυλής ή της κοινότητας ως μια μέλισσα από την κυψέλη της. Μαζί αυτές οι δυο προϋποθέσεις διακρίνουν αυτή τη μορφή συνεργασίας από την καπιταλιστική συνεργασία». (20)

Μεταξύ της πρώιμης, σχεδόν ξεχασμένης εποχής των κοινοτικών κοινών και του μοντέρνου καπιταλισμού, ο Marx επισημαίνει (λανθασμένα, στην πραγματικότητα, για να ανοίξει το δρόμο για το επαναστασιακό/εξελικτικό συμπέρασμα του κεφαλαίου xxxii του πρώτου τόμου) ότι υπήρξε μια μακρά περίοδος μέχρι που η ατομική αγροτική γεωργία και η παραγωγή από τεχνίτες έγινε κυρίαρχη και η συνεργασία εξαφανίστηκε σε μεγάλο βαθμό ως μια παραγωγική δύναμη. Αυτός είναι ένας ακόμη λόγος γιατί, σύμφωνα με τον Marx, η συνεργασία εμφανίζεται να είναι μοναδική για τον καπιταλισμό: «η καπιταλιστική συνεργασία δεν εμφανίζεται ως μια συγκεκριμένη ιστορική μορφή συνεργασίας, αντιθέτως, η συνεργασία η ίδια εμφανίζεται ως μια ιστορική μορφή ιδιόμορφη και ιδιαίτερα διακριτή σε σχέση με την καπιταλιστική διαδικασία παραγωγής». (21)

Ακριβώς όπως το κεφάλαιο μπορεί να διεκδικεί τις παραγωγικές δυνάμεις της συνεργασίας χιλιάδων εργατών, μπορεί επίσης να απορροφήσει τις κομμουναλιστικές δυνάμεις (communal powers) από τις οργανώσεις «διαχείρισης» των πόρων κοινής δεξαμενής (common-pool resource). Η βασικός θεωρητικός της καπιταλιστικής χρήσης των κοινών, η Elinor Ostrom, σε δεκάδες βιβλία και άρθρα έχει κάνει δουλειά της να αποδεικνύει πως μια τέλεια «ορθολογική οικονομική» δράση η οποία είναι ο «οικιοποιητής» ενός πόρου κοινής δεξαμενής μπορεί να αποφασίσει στη βάση μιας ανάλυσης κόστους - οφέλους ότι είναι προτιμότερη μια αλλαγή των κανόνων που ρυθμίζουν τους πόρους μέσω μιας περιοχής κοινής ιδιοκτησίας αντι της ιδιωτικοποίησης ή της ανάθεσης των προβλημάτων κατανομής στην κυβέρνηση. (22) Δηλαδή, τα κοινά δεν απαιτούν την ανάπτυξη μη-καπιταλιστικών μορφών συναισθημάτων και συμπεριφορών στους commoners (στους χρήστες και δημιουργούς των κοινών). Οι απόλυτα εξορθολογισμένοι παίκτες της θεωρίας των παιγνίων, που δεν εμπίπτουν στο δίλημμα του φυλακισμένου, (που σημαίνει, ότι δεν «αποξενώνονται μεταξύ τους ή ότι δεν μπορούν να επικοινωνήσουν αποτελεσματικά» (23)) μπορούν να καταλήξουν στο συμπέρασμα ότι η οργάνωση της οικειοποίησης των πόρων με κομμουναλιστικό - συλλογικό τρόπο θα μεγιστοποιήσει την απόδοση ή, τουλάχιστον, δεν θα καταλήξει «στην τραγωδία των κοινών».

Πράγματι, πολλά από τα παραδείγματα των κοινών που χρησιμοποιεί η Ostrom και οι συνεργάτες της είναι αναπόσπαστα κομμάτια του καπιταλιστικού συστήματος, από τους ψαράδες αστακών του Maine μέχρι τους αγρότες που χρησιμοποιούν συστήματα ύδρευσης στη Ινδία, έως τους εργολάβους real estate που συλλογικά ιδιοποιούνται-οικειοποιούνται τα υπόγεια νεαρά της Νότιας Καλιφόρνιας. Δεν υπάρχει καμία σύγκρουση με τη ομαλή λειτουργία της αγοράς στην κατανόηση αυτών των μορφών των κοινών. Η μελέτη των «αρχών σχεδιασμού αντανάκλαται από τα μακράς διάρκειας Ινστιτούτα CRP (Πόροι Κοινής Ιδιοκτησίας)» που η Ostrom έχει χρησιμοποιήσει από το ξεκίνημα των σπουδών της πάνω στα κοινά έως σήμερα, σίγουρα δεν δείχνει ότι υπάρχει καμία απαραίτητη σύγκρουση με τον καπιταλισμό. Στην πραγματικότητα, φαίνεται να αποτελούν εκείνο το είδος των κανόνων που χρησιμοποιούνται για το σχηματισμό των εταιρειών. Για παράδειγμα, η πρώτη αρχή είναι «μεμονωμένα άτομα ή νοικοκυριά που έχουν δικαιώματα να αποσύρουν μονάδες πόρων από ένα CRP (Πόροι Κοινής Ιδιοκτησίας) πρέπει να καθορίζονται σαφώς, όπως και τα όρια της CRP», η τέταρτη αρχή είναι ότι «Οι επιτηρητές, οι οποίοι ελέγχουν τις συνθήκες της CRP και τις συμπεριφορές οικειοποίησης, είναι υπόλογοι στους οικιοποιητές ή είναι οι

ίδιοι οικιοποιοι» η αρχή αυτή βασίζεται στην άποψη ότι τα κοινά αποτελούν μια μορφή καπιταλιστικής επιχείρησης. (24) Η βασική απαίτηση μιας τέτοιας επιχείρησης είναι απλώς ότι το «κόστος συναλλαγών» – το κόστος για το χρόνο και την προσπάθεια που απαιτείται αποτελεί πρώτον «η εκπόνηση και συμφωνία για νέους κανόνες», δεύτερον «θέσπιση νέων στρατηγικών οικειοποίησης», και τρίτον «για την παρακολούθηση και διατήρηση αυτοδιοικούμενων συστημάτων κατά τη διάρκεια του χρόνου» – για τους περισσότερους οικιοποιοι είναι λιγότερο από τα εκτιμώμενα οφέλη. (25) Αυτό συμφωνεί με την ανάλυση του R. H. Coase για την «φύση των επιχειρήσεων». Αυτός ισχυρίστηκε το 1960 ότι «σε ένα ανταγωνιστικό σύστημα, θα υπάρξει ένας βέλτιστος σχεδιασμός από τη στιγμή που μια επιχείρηση, από μια ελάχιστα προγραμματισμένη κοινωνία, μπορεί να συνεχίσει να υπάρχει μόνο εάν πραγματοποιηθεί ο συντονισμός της λειτουργίας της σε χαμηλότερο κόστος από ότι θα προέκυπτε εάν ο συντονισμός πραγματοποιούνταν μέσω των συναλλαγών της αγοράς και επίσης σε χαμηλότερο κόστος από ότι αυτή η ίδια η λειτουργία εκτελούνταν από μια άλλη εταιρεία» (26). Παραφράζοντάς τον και αντικαθιστώντας το «σχεδιασμό» με τα «κοινά», «για να έχουμε ένα αποτελεσματικό οικονομικό σύστημα απαιτείται όχι μόνο αγορές αλλά επίσης περιοχές (κοινών) οργανώσεων που οικειοποιούνται». (27) Αναπόφευκτα για τον Coase, αυτό που καθορίζει το κατάλληλο συνδυασμό αγοράς και σχεδιασμού είναι ο από μηχανής θεός των καπιταλιστών οικονομολόγων: ο ανταγωνισμός.

Οι οικιοποιοι-σφετεριστές (η σημειολογία είναι πεπρωμένο, έτσι δεν είναι;) των κοινών της Ostrom δρουν από κοινού, όχι όμως από το συναίσθημα της αμοιβαίας αλληλεγγύης και έλξης, αλλά από το «κοινωνικό κεφάλαιο». Αποτελούν το τυπικό θεωρητικό συντελεστή των νεοκλασικών οικονομολόγων, αλλά ταυτόχρονα εμπεριέχουν και το κοινωνικό κεφάλαιο. Πράγματι χωρίς αυτό το «δεν ξέρω τι» αμάλγαμα της δυνατότητας να ακολουθούν τους κανόνες και να τους αναπτύσσουν καθώς και την ικανότητα να επεκτείνουν την εμπιστοσύνη και την αμοιβαιότητα σε άλλους, δεν θα υπήρχε κανένα κοινό. Όλα θα εκπίπτανε στο δίλημμα του φυλακισμένου και με ταχείς ρυθμούς θα οδηγούνταν στην τραγωδία της εξάντλησης των πόρων. Αλλά η εξάρτηση της Ostrom από το κοινωνικό κεφάλαιο (το *commonism* στον καπιταλισμό) για να εξηγήσει τη συμπεριφορά στα κοινά είναι μέρος της τάσης μεταξύ των καπιταλιστών διανοούμενων που αναπτύχθηκε ως συμπλήρωμα στον νεοφιλελευθερισμό.

Ο προφανής θρίαμβος του νεοφιλελευθερισμού με τον στόχο του να συνολικοποιεί το βασίλειο του κεφαλαίου έχει δημιουργήσει τις δικές του αντιδράσεις, οι οποίες είναι, η πεποίθηση ότι υπάρχουν τα αναγκαία «κοινά» για τον ίδιο τον καπιταλισμό. Έτσι η έννοια του «κοινωνικού κεφαλαίου» και η σημαντικότητα της «κοινότητας» και της «πίστης» έχει έρθει στο προσκήνιο την ίδια στιγμή με τον αποκαλούμενο θρίαμβο της αγοράς. (28) Στην πραγματικότητα, αυτό οδήγησε σε μια εκ νέου αναγνώριση του κοινωνικού επιπέδου πριν την σύμβαση και της «αγοράς» που τις δομεί αυτές (πράγμα το οποίο έχει διατυπωθεί για πρώτη φορά από τον David Hume στην Σκóτια κατά τη διάρκεια του 18^{ου} αιώνα) και αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση της καπιταλιστικής συσσώρευσης.

Αυτοί οι φίλοι του καπιταλισμού αποκάλυψαν ότι ο νεοφιλελευθερισμός ήταν ο χειρότερος εχθρός του καπιταλισμού, ειδικά όταν δεν ελέγχεται από την απειλή μιας εναλλακτικής. Για τον καπιταλισμό μπορεί να επιτευχθεί, τόσο θεωρητικά όσο και πρακτικά, αυτό που αποκαλώ ως «Όριο του Μίδα» (Midas Limit), (όταν όλες οι συναλλαγές βασίζονται σε καθαρή μεγιστοποιημένη χρησιμότητα χωρίς καμία ανησυχία για τις επακόλουθες δυσμενείς επιπτώσεις στους κανόνες δίκαιης ανταλλαγής, και ως εκ τούτου τρέφονται με απάτες και παραπλανήσεις, ή με άλλα λόγια, ο ατομικισμός γίνεται πιο άγριος). Μια τέτοια γενικευμένη κατάσταση απειλεί την επιβίωση του ίδιου του συστήματος όπως αποτυπώνεται από τις περιοδικές κρίσεις που παράγονται από τη γενικευμένη «έλλειψη πίστης», από τις μέρες που έσκασε η φούσκα της Νότιας Θάλασσας, όταν το σύστημα έπιασε ένα από τα πρώτα «Όρια του Μίδα». Κάποιοι σκέφτηκαν ότι αυτό το όριο επίσης αγγίχτηκε στην αποκαλούμενη «dotcom» εποχή στα τέλη της δεκαετίας του 1990 όταν τα στελέχη της Enron και της Tyco (μεταξύ χιλιάδων άλλων) έψαχναν την αξία των δικών τους μετοχών - χαρτοφυλακίων και όχι για τη μακροπρόθεσμη υγεία των εταιριών στις οποίες δούλευαν. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι ένα ακόμα πιο επικίνδυνο «Όριο του Μίδα» επιτεύχθηκε με την κρίση των ενυπόθηκων δανείων «subprime» το 2007, η οποία οδήγησε στο πάγωμα της πίστωσης και στην παγκόσμια ύφεση του 2009. Αυτή η εποχή έχει δείξει αυτό που θα μπορούσε να είναι

ένα οξύμωρο δημιούργημα για τους καπιταλιστές ηθικολόγους ή τους επιχειρηματίες ηθικιστές, πρόκειται για τη νέα έκρηξη της απασχόλησης θρηνώντας για την «κατάσταση του κόσμου» και σχεδιάζοντας νέους κανόνες για τη δημιουργία πίστης στους εκτελεστές της διαθήκης του κεφαλαίου.

Με νύχια και με δόντια ο ανταγωνισμός πρέπει να μετριαστεί, πριν μπορέσουν να αναπτυχθούν οι συμφωνίες, οι υποσχέσεις, οι σχέσεις της αγοράς και όλοι οι άλλοι ενσυνείδητοι μηχανισμοί του κεφαλαίου, όπως έχει επισημάνει ο David Hume πολύ καιρό πριν, μια αίσθηση κοινού συμφέροντος απαιτείται: «Γι αυτό οι δυο άντρες τραβάνε τα κουπιά μια βάρκας με κοινή συμφωνία, για το κοινό τους συμφέρον, χωρίς καμία υπόσχεση ή συμβόλαιο». (29) Ωστόσο αυτό το «κοινό συμφέρον» δεν είναι δοσμένο. Θα πρέπει να καλλιεργηθεί και μπορεί να σπάσει όταν υπάρχουν τεράστιες διαφορές μεταξύ των δυο πλευρών στην βάρκα με κουπιά. Μπορεί να συρθούν στον θάνατο και οι δυο μαζί με βάση την περιγραφή του Hume, αλλά εάν πρόκειται ο ένας να λάβει μια τεραστία ανταμοιβή όταν φτάσουν στην ακτή ενώ ο άλλος δεν λάβει τίποτα για την προσπάθεια που κατέβαλε, τότε η άρρητη συμφωνία μάλλον δεν θα επιτευχθεί εύκολα, αυτός που δεν θα λάβει αποζημίωση ενδεχομένως να «κάνει απεργία» και να σταματήσουν να κωπηλατούν μαζί. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα στην ταξική κοινωνία όταν η ιδιοκτησία είναι ριζικά ασύμμετρη (και η δικαιοσύνη γίνεται αδικία), με τους πολλούς να μην έχουν ιδιοκτησία και τους λίγους να έχουν μεγάλες ιδιοκτησίες. Αλλά αυτό αφορά επίσης και τις επιδράσεις των σχέσεων μεταξύ των καπιταλιστών.

Μόλις αναγνωρίζεται από τις εταιρείες αυτή η παραγωγικότητα των κοινών, μπορεί να σχεδιαστούν οι μεγαλύτερες δυνατότητες του καπιταλισμού. Αυτό είναι ακριβώς που η Παγκόσμια Τράπεζα θεωρεί ως τον σκοπό της υποστήριξης της στη «κοινωνική διαχείριση των πόρων» (ενώ παραμένει σταθερή η εκμετάλλευση στο συνολικότερο μακροεπίπεδο του νεοφιλελεύθερου μοντέλου). Πράγματι, η Παγκόσμια Τράπεζα περιλαμβάνει πλέον σε τακτική βάση «ομάδες διαχείρισης κοινής ιδιοκτησίας» μεταξύ των οργανώσεων της «κοινωνίας των πολιτών» την οποία όλο και περισσότερο ενδιαφέρεται να υποστηρίξει. Φυσικά, αυτοί οι οργανισμοί των κοινών θα πρέπει να ενσωματωθούν στο πολύ μεγαλύτερο σχέδιο, του να είναι ο πλανήτης ασφαλής για τον νεοφιλελευθερισμό. Πράγματι, η ενσωμάτωση από την Παγκόσμια Τράπεζα της κοινής ιδιοκτησίας στην κυριαρχία της έχει επιταχυνθεί από το 1992. Το 1995 ίδρυσε την «Ομάδα Διαχείρισης Πόρων Κοινής Ιδιοκτησίας» (Common Property Resource Management Group - CPRNet) της οποίας η λογική είναι η εξής:

Η «Ομάδα Διαχείρισης Πόρων Κοινής Ιδιοκτησίας» (Common Property Resource Management Group - CPRNet) ασχολείται με τη διαχείριση καθεστώτων πόρων που απαιτούν συνεργατική δράση – συχνά βασισμένη σε ομάδες. Η Παγκόσμια Τράπεζα καθοδηγούμενη από το παραπάνω σκεπτικό, καθώς και από την ανάγκη για αξιοποίηση του δυναμικού των CPR - Πόρων Κοινής Ιδιοκτησίας ως μια σημαντική συνιστώσα των αναπτυξιακών της στρατηγικών, η «Ομάδα Διαχείρισης Πόρων Κοινής Ιδιοκτησίας» σκοπεύει στο:

1. Να ενισχυθεί η ευαισθησία σχετικά με τους CPR - Πόρους Κοινής Ιδιοκτησίας και της σημασίας τους εντός του Ομίλου της Παγκόσμιας Τράπεζας ως οργανικοί όροι, αλλά επίσης και ως πόροι που διαχειρίζονται συλλογικά, όπως επίσης και στο ότι είναι ευαίσθητοι στην προκαλούμενη θεσμική ανάπτυξη,
- 2) Να αυξηθεί η κατανόηση της δυναμικής αλληλεπίδρασης μεταξύ των διαφόρων τύπων καθεστώτων δικαιωμάτων ιδιοκτησίας στο τοπικό επίπεδο, και η σημασία αυτών για την σωστή στόχευση των επενδυτικών λειτουργιών του Ομίλου της Παγκόσμιας Τράπεζας,
- 3) Να λειτουργήσει ως κέντρο πληροφόρησης και δεδομένων στους CPR - Πόρους Κοινής Ιδιοκτησίας που αφορούν τις λειτουργίες του Ομίλου της Παγκόσμιας Τράπεζας,
- 4) Να δημιουργήσει εταιρικές σχέσεις μεταξύ του προσωπικού του Ομίλου της Παγκόσμιας Τράπεζας και των εξωτερικών συνεργατών, είτε πρόκειται για ιδιώτες είτε για οργανισμούς, με τη θέσπιση και τη διατήρηση αποτελεσματικών διαύλων επικοινωνίας (συμπεριλαμβανομένου π.χ. e-mail, newsletter και web site), η επικοινωνία με τους

τοπικούς επαγγελματίες είναι θεμελιώδης σημασίας για το έργο του Ομίλου της Παγκόσμιας Τράπεζας,

5) Σύνδεση του προσωπικού του Ομίλου της Παγκόσμιας Τράπεζας το οποίο χρειάζεται ειδικά δικαιώματα ιδιοκτησίας – που σχετίζονται με λειτουργικά εισερχόμενα με τους εξωτερικούς επαγγελματίες και εμπειρογνώμονες

6) Καθορισμός των κυριοτέρων χαρακτηριστικών και μέσων έρευνας για τη βιωσιμότητα των οργανισμών διαχείρισης των φυσικών πόρων, και

7) Καθορισμός και διευκόλυνση των προκαταρκτικών ενεργών πολιτικών και του επιχειρησιακού έργου που στοχεύει στην προστασία των CPR - Πόρων Κοινής Ιδιοκτησίας.

Από τότε, έχει υπάρξει μια τεράστια έκρηξη της έρευνας και των θεωρητικών εγγράφων που έχουν μετασχηματίσει την κοινή ιδιοκτησία από κάτι που ήταν σαν κειμήλιο, σε μια ζωντανή επιλογή στη βιβλιογραφία των στρατηγικών ανάπτυξης της Παγκόσμιας Τράπεζας.

Αντικαπιταλιστικά Κοινά: Πειρατές, Χόμπος και Χάκερς

Τώρα που είναι σαφές ότι υπάρχει μια καλά αναπτυγμένη έννοια των καπιταλιστικών κοινών, ας συγκρίνουμε την καπιταλιστική χρήση των κοινών, με την αντικαπιταλιστική χρήση, γιατί υπάρχει και άλλη έννοια των κοινών η οποία είναι σε αντίθεση με την καπιταλιστική συσσώρευση. Στην πραγματικότητα, αυτά τα αντι-καπιταλιστικά κοινά πρέπει να περιφραχθούν με σκοπό να διαχωριστούν οι παραγωγοί από τα μέσα παραγωγής και διαβίωσης ώστε να διατηρηθεί η διαδικασία της συσσώρευσης. Αυτές οι αντι-καπιταλιστικές περιοχές έχουν τις βάσεις τους τόσο σε προ-καπιταλιστικές όσο και σε μετακαπιταλιστικές εποχές και η δράση τους στερεοποιεί τη διαδικασία της από-συσσώρευσης. (31)

Στη δεκαετία του 1980 και στις αρχές του 1990 η κολεκτίβα Midnight Notes Collective (μεταξύ άλλων) αναδιτάξε την έννοια των περιφράξεων και της πρωταρχικής συσσώρευσης όπως ισχύει μέχρι σήμερα. Εμείς δείξαμε ότι τα Προγράμματα Δομικής Αναπροσαρμογής (SAP) της Παγκόσμιας Τράπεζας και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου όπως και άλλες επιθέσεις στα κοινά σε όλο τον κόσμο ως μια επιστροφή στις παλαιού τύπου προσπάθειες διαχωρισμού των εργατών από τα μέσα παραγωγής και διαβίωσης. Αυτές οι παλιές περιφράξεις αποτελούσαν ουσιαστικό τμήμα αυτού που αποκαλούσε ο Marx «πρωταρχική συσσώρευση». Για το κεφάλαιο είναι η αντιμετώπιση του διλήμματος «το αυγό έκανε την κότα ή η κότα έκανε το αυγό»: Κάποιος χρειάζεται το κεφάλαιο πριν κάποιος μπορέσει να το συσσωρεύσει. Έτσι τότε πως μπόρεσε ο καπιταλισμός να βγει στο προσκήνιο; Η απάντηση του Marx ήταν: απαλλοτρίωση, λεηλασία και κλοπή (επαληθεύοντας το σύνθημα του παλαιού του αντίπαλου Προυντόν ότι «η ιδιοκτησία είναι κλοπή»). Για παράδειγμα, η λεηλασία του πλούτου των Ατζέκων και των Ίνκας ήταν ένα ουσιαστικό βήμα στις απαρχές του καπιταλισμού. Αλλά ακόμα πιο σημαντικό από τα λεφτά για την καπιταλιστική συσσώρευση ήταν η εύρεση νέων υπεραξιών: δηλαδή εργατών. Οι εργάτες έπρεπε επίσης να υποστούν μιας μορφής πρωταρχική συσσώρευση, πράγματι η σχέση κεφάλαιο-εργάτης έπρεπε να αναπαραχθεί σε μια εκτεταμένη κλίμακα. Αλλά αυτό θα ήταν αδύνατο, εάν οι εργάτες είχαν τον έλεγχο των μέσων παραγωγής και διαβίωσης. Γιατί να αφήσουν τους καπιταλιστές να τους εκμεταλλευτούν, εάν μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν την δική τους εργασία για την δική τους «δύναμη, ευχαρίστηση και κέρδος»; Και τον 16^ο αιώνα, τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Αμερική και στην Αφρική οι ενδεχόμενοι εργάτες για τον καπιταλισμό ήταν πράγματι σε θέση να αντισταθούν στην ένταξή τους στην διαδικασία συσσώρευσης από τη στιγμή που είχαν πρόσβαση (συχνά μέσω των δικαιωμάτων των commoners) στους πόρους διαβίωσης που προέκυπταν από το να είναι μέλη ενός χωριού ή μιας φυλής. Το κεφάλαιο έπρεπε να διαχωρίσει βιαία αυτούς τους πιθανούς εργάτες από τα κοινά με σκοπό να τους μετασχηματίσει σε πραγματικούς εργάτες (είτε μισθωτούς είτε σκλάβους) με σκοπό να γίνει ο καπιταλισμός. Η κατάκτηση της Αμερικής, το κίνημα των περιφράξεων και το κυνήγι μαγισσών στην Ευρώπη και το δουλεμπόριο στην Αφρική ήταν τα κύρια μέσα για να ικανοποιήσουν την «σφοδρή επιθυμία του κεφαλαίου για εργασία» (σύμφωνα με την φράση της Silvia Federici). (32)

Αλλά αυτή η διαδικασία διαχωρισμού ποτέ δεν τελειώνει όσο υπάρχει ο καπιταλισμός, και οι εργάτες μέσα από τους αγώνες τους συχνά επανεγκαθιδρύουνε μια νέα πρόσβαση στην επιβίωση με ποικίλους τρόπους. Για παράδειγμα, με το τέλος της αποικιοκρατίας στην Αφρική αρκετή γη που είχε δεσμευτεί για τους ευρωπαίους αποίκους ανακατανεμήθηκε στους πρώην αποικιοκρατούμενους πληθυσμούς, με τους εργοστασιακούς αγώνες της δεκαετίας του 1930 στις ΗΠΑ δημιουργήθηκε ένα συλλογικό οικονομικό απόθεμα (και διαχειρίστηκε από το κράτος) το οποίο κατέστησε δυνατό για τους εργάτες μεγαλύτερης ηλικίας να πάρουν σύνταξη (Συντάξεις Κοινωνικής Ασφάλισης). Επιπλέον υπάρχουν πολλά προκαπιταλιστικά κοινά (από την Ινδία μέχρι την Δυτική Αφρική και το Μεξικό) που έχουν επιβιώσει μέχρι τις μέρες μας (ή έχουν αναβιώσει, όπως οι περιπτώσεις των καταπιστευμάτων γης -land trusts- και τα αγροτικά κοινά στην Νέα Αγγλία), τα οποία το κεφάλαιο δεν ήταν σε θέση πλήρως να εξαλείψει. (33) Αυτά τα κοινά λειτούργησαν με ένα κατά κανόνα αντικαπιταλιστικό τρόπο, καθώς κατέστησαν δυνατό για τους δυνητικούς εργάτες να αρνηθούν να γίνουν πραγματικοί εργάτες, ή εάν έγιναν αντικείμενο εκμετάλλευσης, η πρόσβαση σε κάποια μέσα παραγωγής και διαβίωσης τους έδωσε περισσότερη δύναμη να αντισταθούν στην εκμετάλλευση.

Στην πραγματικότητα, σε κάθε σημείο της ιστορίας του καπιταλισμού νέα κοινά σχηματίζονται (και σχεδόν πάντα ποινικοποιούνται σε εύθετο χρόνο). Πολλά από αυτά τα κοινά προκύπτουν από την οικειοποίηση των νέων τεχνολογιών από τους εργάτες και αναφέρονται σε μια μελλοντική μορφή παραγωγής και αναπαραγωγής. Τρία παραδείγματα τέτοιων «μετα-καπιταλιστικών» κοινών δημιουργήθηκαν από τον 18^ο αιώνα. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα οι πειρατές του Ατλαντικού, στις αρχές του 20^{ου} αιώνα οι αμερικανικές γειτονιές των Χόμπος (Hobohemia), και στα τέλη του 20^{ου} αιώνα και στις αρχές του 21^{ου} αιώνα οι προγραμματιστές και οι hackers του κινήματος του ελεύθερου λογισμικού σε όλο τον πλανήτη. (34) Οι πειρατές απαλλοτρίωσαν το πιο προηγμένο μηχάνημα της εποχής, τα ποντοπόρα πλοία και τα οδήγησαν σε νέους κομμουνιστικούς ρόλους και τα χρησιμοποίησαν για να λεηλατήσουν τους κλέφτες του αμερικανικού πλούτου. Οι Χόμπος παρομοίως απαλλοτρίωσαν τα τρένα και την γη των σιδηροδρόμων για τους σκοπούς τους, και ανέπτυξαν νέους κώδικες οικειοποίησης αυτών των μηχανημάτων και της γης. Τέλος, οι προγραμματιστές και οι χάκερς του κινήματος του ελεύθερου λογισμικού απαλλοτριώνουν την πιο εξελιγμένη τεχνολογία της εποχής, δημιουργώντας νέους κανόνες μοιράσματος (όπως τις «άδειες creative commons»), και τις χρησιμοποιούν για να υπονομεύσουν την ισχύ των μεγάλων μονοπωλίων του software όπως η Microsoft κ.α. Τα παραπάνω παραδείγματα έχουν μια μάλλον περιορισμένη ταξική σύνθεση, είναι αλήθεια, οι ακτιβιστές είναι κυρίως άντρες και λευκοί. Αλλά αυτά είναι μόνο κάποια παραδείγματα δημιουργίας νέων κοινών στην καρδιά του καπιταλισμού και έχουμε πολλά ακόμα παραδείγματα Αφρικανών, Ιθαγενών Αμερικανών και γυναικών που θεσπίζουνε κοινά που προϋποθέτουν την ύπαρξη του καπιταλισμού.

Υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός παραδειγμάτων δημιουργίας κοινών έξω από τον καπιταλισμό, όπου ο μελλοντικός χρόνος γίνεται ο χρόνος του παρόντος. Θα δώσω μόνο ένα παράδειγμα σε αυτό το κείμενο, που έχει τις ρίζες του σε μια τεχνολογία που ήταν κεντρική στην ανάπτυξη του καπιταλισμού: τη μηχανή καύσης. (πιστεύω ότι θα έχει μερικές χρήσιμες ιδέες στα συχνά αναφερόμενα «νέα κοινά» που σχηματίζονται γύρω από την τεχνολογία των Turing Machine). Τα κοινά για τα οποία θα μιλήσω σχετίζονται με την καθιέρωση της «Hobohemia» στα τέλη του 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. (35) Οι Χόμπο, κάτοικοι των περιοχών «Hobohemia» ήταν μετανάστες «λευκοί» άντρες εργάτες στην Βόρεια Αμερική εκείνης της περιόδου που χρησιμοποιούσαν τις γραμμές των τρένων και την σιδηροδρομική γη ως τα δικά τους κοινά. Παρόλο που ήταν νομάδες εξατομικευμένοι, με την έννοια ότι δεν ταξίδευαν στα βαγόνια (boxcars) των εμπορευματικών τρένων σε μεγάλες μόνιμες ομάδες (όπως συχνά κάνουν ανατολικοευρωπαίοι, κινέζοι και μεξικάνοι εργάτες), την ίδια στιγμή ήταν αρκετά συλλογικοποιημένοι στην αναπαραγωγή τους, δεδομένου ότι ένα ουσιαστικό μέρος της ζωής των hobo ήταν στη «ζούγκλα» (jungle), που σημαίνει, μια περιοχή «που βρίσκεται σε μικρή απόσταση από μια σιδηροδρομική διασταύρωση, όπου τα τρένα σταματούσαν για επιδιόρθωση ή για αλλαγή βαγονιών και μηχανών». (36) Οι Hobos συγκεντρώνονταν στις ζούγκλες όταν ήταν καθοδόν. Οι ζούγκλες ήταν τοποθεσίες στις οποίες μπορούσαν να μαγειρέψουν το «Mulligan στιφάδο», να καθαριστούν, να πλύνουν τα ρούχα τους, να

κοιμηθούν με σχετική ασφάλεια, να μοιραστούν τις γνώσεις τους σχετικά με την αστυνομία των τρένων, και να πείσουν τους συντρόφους τους για τις πολιτικές τους.

Αν και μερικές ζούγκλες ήταν προσωρινές άλλες είχαν μια διαρκή ύπαρξη, ακόμα και εάν η αλλαγή των κατοίκων τους ήταν ιδιαίτερα συχνή. Επισήμαιναν τις σιδηροδρομικές αρτηρίες και παρείχαν κομβικά σημαία για πρακτικές κομμουναλιστικοποίησης του σιδηροδρομικού δικτύου. Οι ζούγκλες ήταν ιδιαίτερα φιλόξενες και δημοκρατικές (παρόλο που σπάνια ξεπερνούσαν τις γραμμές του φύλου και του χρώματος που χώριζαν την εργατική τάξη τότε όπως και τώρα). (37)

Λειτουργούσαν στη βάση μια σειράς από «άγραφους νόμους της ζούγκλας» που απαγόρευαν δράσεις όπως να βάζουν φωτιά τη νύχτα καθώς έθεταν σε κίνδυνο τη ζούγκλα, να σπαταλούνται τα τρόφιμα ή να καταστρέφονται μετά το φαγητό, να αφήνονται οι κατσαρόλες ή αλλά σκευή βρώμικα μετά τη χρήση τους και ούτω καθ εξής. Αυτοί οι κανόνες ενισχύθηκαν αυστηρά στο εσωτερικό των hobo από τους ίδιους ώστε να υπερασπιστούν τις ζούγκλες τους από εξωτερικούς εισβολείς όπως η αστυνομία, ρουφιάνους, και την Κου Κλουξ Κλαν.

Οι επιτροπές της ζούγκλας ασχολούνταν με την παραβίαση των κανόνων και έθεταν τις ποινές. Για παράδειγμα, σε μια περίπτωση αναφέρεται από τον Nels Anderson, έναν πρώην hobo και έπειτα κοινωνιολόγο, ένας ληστής (hi-jack) πιάστηκε να κλέβει κάποιον hobo ο οποίος κοιμότανε, τότε μια επιτροπή συστάθηκε και ο εκλεγμένος πρόεδρος αποφάσισε σχετικά με το τι πρέπει να γίνει. Η επιτροπή αποφάσισε ότι ο ληστής (hi-jack) θα πρέπει να μαστιγωθεί ... αλλά «κανείς δες έκανε το βήμα προς τα μπρος, όλοι αρνούσαν να πάρουν το μαστίγιο ή το ραβδί»!(38) Μετά από ένα αμήχανο κενό, ένας νεαρός συμφώνησε να παλέψει με τον ληστή, και κανονίστηκε ένας αγώνας box, στον οποίο τελικά ο ληστής βγήκε νοκ ουτ. Έπειτα διώχθηκε εκτός της ζούγκλας. «Στις 11 η ώρα (το βράδυ) ο ενθουσιασμός είχε τελειώσει. Οι διάφοροι άντρες ανακοίνωναν ότι ήταν υπεύθυνοι για το τάδε και το δείνα και το φορτίο ξεκινάει τέτοια ώρα. Πάνω σε αυτές τις ανακοινώσεις όλο και κάποιος ανταποκρινόταν καθώς πήγαινε και αυτός προς την ίδια κατεύθυνση άρα μπορούσαν να ξεκινήσουν μαζί» (39)

Μέσω της σύνθετης οργάνωσης του κινήματος, της ανταλλαγής πληροφοριών και των κόμβων αναπαραγωγής, οι hoboes δημιούργησαν ένα πανεθνικό δίκτυο και χρησιμοποιούσαν την ιδιωτική ιδιοκτησία των σιδηροδρομικών εταιρειών ως τα δικά τους κοινά. Στην πραγματικότητα εκφράζανε πολλά διαφορετικά πολιτικά ιδανικά -με τους Wobblies - IWW (Industrial Workers of the World) ίσως να αποτελούσαν το κυρίαρχο- αλλά η πραγματική επιτυχία τους ήταν να δείξουν ότι οι σιδηρόδρομοι και η γη τους μπορούν να μετατραπούν σε κοινά. Αυτό δεν ήταν μικρό επίτευγμα, από τη στιγμή που είχαν να αντιμετωπίσουν μια βιομηχανία, η οποία άνηκε στα σημαντικότερα μεταφορικά μέσα για την ηπειρωτική οικονομία της εποχής και η οποία είχε φτάσει στο μέγιστο της επέκτασής της με την τοποθέτηση 254.037 χιλιάδων μιλίων σιδηρόδρομου το 1916. (40) Κατά μήκος των γραμμών, άλλο ένα στοιχείο της δύναμης των σιδηροδρομικών εταιρειών ήταν οι τεράστιες παραχωρήσεις γης που τους χορηγήθηκαν από την κυβέρνηση από τον Εμφύλιο Πόλεμο μετατρέποντας τες σε διαιτητές της οικονομικής κατεύθυνσης τους έθνους δυτικά του Μισσιππί. Ο Howard Zinn εκτιμά ότι η ομοσπονδιακή κυβέρνηση έδωσε στις εταιρίες σιδηροδρόμων περίπου 100 εκατομμύρια στρέμματα μόνο κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου. (41)

Ο βασικός σκοπός της κομμουναλιστικοποίησης των σιδηροδρομικών περιοχών και των εμπορευματικών τρένων δεν ήταν άμεσα επαναστατικός. Οι Hoboes ακολουθούσαν τις γραμμές των τρένων συνήθως ακολουθώντας τις περιοχές συγκομιδής, για να μεταβούν σε μια μακρινή εργασία για την οποία είχαν κάνει σύμβαση, ας πούμε σε ένα από τα γραφεία ευρέσεως εργασίας στη West Madison Street στο Σικάγο (που ονομαζόταν «ο κύριος κλάδος-μίσχος - main stem»), ή, αρκετά ειρωνικά, για να πάνε σε ένα υποτιθέμενο εργοτάξιο σιδηρόδρομων για τοποθέτηση γραμμών, ήταν μια συνήθης δουλειά για έναν hobo. Αλλά η παρουσία των hobos σε πανεθνικό επίπεδο ήταν τεράστια, καθώς εκατοντάδες χιλιάδες αντρών περνούσαν κατά τη διάρκεια ενός έτους από διάφορες περιοχές της Hobohemia (τις γραμμές, τις ζουρλές ή τον κύριο κλάδο). Επιπλέον, δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι πολλές από τις πολιτικές των hobos ήταν αντικαπιταλιστικές και οι

σιδηροδρομικές γραμμές δεν έφεραν μόνο εργάτες για τη συγκομιδή ή την κατασκευαστική έκρηξη, αλλά επίσης έφεραν κοντά ένα σμήνος υποστηρικτών της μάχης του «ελεύθερου λόγου» ή της γενικής απεργίας. Ως εκ τούτου, αποτελούσαν μια κομμουναλιστική πρόταση στην καρδιά του αμερικανικού κεφαλαίου. Τα κοινά των hobo στα εμπορευματικά τρένα και στις σιδηροδρομικές περιοχές έπρεπε να περιφραχθούν, από τη στιγμή, που οι hoboes επανακομμουναλιστικοποιούσαν την κοινή γη των ιθαγενών αμερικανών που είχε πρώτα κατακτηθεί και εθνικοποιηθεί από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση και έπειτα ιδιωτικοποιήθηκε μέσω πιστώσεων γης στις εταιρείες σιδηροδρόμων.

Ο δρόμος των περιφράξεων ήταν περίπλοκος, συμπεριλαμβάνοντας ωμή καταστολή όπως επίσης τεχνολογικούς και ιδεολογικούς μετασχηματισμούς. (42)

Η καταστολή ήταν προφανής κατά τη περίοδο των επιδρομών του Palmer (Palmer raids). Στην αρχή, οι IWW αποτέλεσαν το αντικείμενο των κυβερνητικών διώξεων με τη φυσική εξόντωση των ηγετών τους. Δεύτερον, ένας τεράστιος αριθμός σιδηροδρομικών «καταπατητών» δολοφονήθηκαν και τραυματίστηκαν κατά τη διάρκεια εκείνων των χρόνων, για παράδειγμα 2.533 σκοτώθηκαν το 1919 και άλλοι 2.166 το 1920, (43) συχνά με την υποστήριξη της αστυνομίας των τρένων. Τρίτον, η αύξηση των αντι-ριζοσπαστικών δράσεων της Κου Κλουξ Κλαν και άλλων τοπικών ταγμάτων θανάτου τη δεκαετία του 1920 στρέφονταν συχνά εναντίον των περιοχών – ζούγκλες των hobo.

Μαζί με αυτή την αντι-hobo βία υπήρξε και μια τεχνολογική αλλαγή στα μέσα μεταφοράς, καθώς τα αυτοκίνητα και τα φορτηγά ξεκίνησαν να αντικαθιστούν τα επιβατικά και εμπορικά τρένα ως την κυρίαρχη μορφή μεταφοράς καθώς το δίκτυο των αυτοκινητόδρομων επεκτεινόταν και το δίκτυο των γραμμών των τρένων ξεκίνησε να μειώνεται. Το κίνημα της εργατικής δύναμης στους αυτοκινητόδρομους δημιούργησε μια εντελώς διαφορετική σχέση στους ταξικούς αγώνες σε σύγκριση με τους σιδηρόδρομους, με αποτέλεσμα να υπονομευτεί η Hobohemia.

Ιδεολογικά, οι hoboes δέχτηκαν την επίθεση ως παραδείγματα αποκλινόντων «Λεύκων αντρών» οι οποίοι είχαν γίνει «άστεγοι» και χωρίς τους περιορισμούς του «σπιτιού», ως εκ τούτου ήταν επικίνδυνοι για το κεφάλαιο. Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση, ειδικά με το New Deal, είδε το «πρόβλημα των hobo» να επιλύεται με τη δημιουργία της «προαστιοποίησης (suburbia) ως την κυρίαρχη εθνική μορφή κατοικίας». (44) Μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο κάθε προσπάθεια μετατροπής των σιδηροδρόμων σε κοινά είχε οριστικά ηττηθεί.

Η Hobohemia αποκάλυψε τον διακριτό αντικαπιταλιστικό χαρακτήρα στις βίαιες προσπάθειες περιφράξης, ποινικοποίησης, ξεριζώσης από κράτος και κεφάλαιο. Δεν είναι τυχαίο ότι το ανέκδοτο της τάξης των εργοδοτών κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου ήταν ότι η TWW, το όνομα της πιο συνεκτικής πολιτικής έκφρασης της εργατικής τάξης των hobo, ήταν τα ακρωνύμια της επεξήγησης «Δεν Θεs να Δουλέψεις! (Won't Work!)». Σε αυτή την περίπτωση όπως και στην περίπτωση των πειρατών του Ατλαντικού, οι προσπάθειες περιφράξεων απέτυχαν, επίσης οι κριτές έχουν πέσει έξω στις προσπάθειες εναντίον των software commoners.

Η Σύγκρουση και σύγχυση των Κοινών: Ζαπατίστας εναντίον Live 8³

Σε πολλές περιπτώσεις, ωστόσο, συχνά δεν είναι ξεκάθαρο πότε η ανάμιξη των κοινών με τις αγορές έχει θετικές ή αρνητικές επιδράσεις στην συσσώρευση. Επιπλέον, όπως ο καπιταλισμός χρησιμοποιεί προ-καπιταλιστικές μορφές κοινωνικής αναπαραγωγής ως μοντέλα για τον ίδιο (για παράδειγμα, η πατριαρχική ομογένεια την Παλαιάς Διαθήκης κατά την περίοδο της προτεσταντικής μεταρρύθμισης της ανάπτυξης του καπιταλισμού), έτσι και οι εργάτες επίσης «επανερχονται» για να διεκδικήσουν αρχαία «δικαιώματα και ελευθερίες» καθώς και μοντέλα αναπαραγωγικών αγώνων. Συνεπώς, η οργάνωση των κοινών

³ΣΤΜ: συναυλίες που έλαβαν χώρα σε 10 μέρη στις χώρες των G8 και στη Νότια Αφρική (Λονδίνο, Παρίσι, Βερολίνο, Ρώμη, Φιλαδέλφεια, Οντάριο, Κίμπα, Μόσχα, Γιοχάνεσμπουργκ) κατά τη διάρκεια της συνόδου των G8 στη Γλασκόβη το 2005, (2 με 6 Ιουλίου 2005) διεκδικώντας την μείωση του χρέους των χωρών της Αφρικής http://en.wikipedia.org/wiki/Live_8

εξακολουθεί να υπάρχει στη συλλογική μνήμη και μπορεί να επικαλεστεί από τα περισσότερα μετα-μοντέρνα κινήματα. Σκεφτείτε, για παράδειγμα το Ζαπατιστικό στρατό για την Εθνική Απελευθέρωση, ο οποίος μπορεί να ισχυριστεί για τον εαυτό του την κληρονομιά, τις τακτικές και τις μορφές οργάνωσης της μακρόχρονης αντίστασης των Μάγιας εναντίων στην ισπανική αποικιοκρατία χρησιμοποιώντας την ταχύτατη επικοινωνία μέσω του internet.

Πράγματι, η διάκριση ανάμεσα στα προ-καπιταλιστικά και στα αντι-καπιταλιστικά κοινά είναι αρκετά λεπτή όταν εφαρμόζεται στην πράξη, αλλά μπορεί να φωτίσει μερικές σημαντικές σημερινές πολιτικές συγκρούσεις στο αποκαλούμενο κίνημα για την παγκόσμια δικαιοσύνη (global justice movement). Για παράδειγμα, η έννοια των αντικαπιταλιστικών κοινών είναι σημαντική στις πολιτικές των αντι-νεοφιλελεύθερων αγώνων στην Αμερική από την εξέγερση των Ζαπατίστας το 1994, ενώ η έννοια των προ-καπιταλιστικών κοινών είναι σημαντική στις πολιτικές του Jeffrey Sachs, της Παγκόσμιας Τράπεζας και πολλών άλλων στην καμπάνια του Live8 (υποστηρικτών αυτό που αποκαλώ ως «Νεοφιλελεύθερο Plan B»), οι οποίοι βλέπουν σε αυτά τα προ-καπιταλιστικά κοινά τον απαραίτητο ενδιάμεσο μεσολαβητή ανάμεσα στον αδιέξοδο-βαλτωμένο νεοφιλελευθερισμό και σε ένα πετυχημένο νεοφιλελευθερισμό. Στην πραγματικότητα, αυτή η στρατηγική χρησιμοποίησης των κοινών ώστε να σωθεί ο νεοφιλελεύθερος καπιταλισμός είναι στην πραγματικότητα η πολιτική της κυβέρνησης Obama.

Ένας καλός τρόπος για να κατανοήσουμε το πόσο λεπτή είναι η διάκριση ανάμεσα στα προ-καπιταλιστικά και στα αντι-καπιταλιστικά κοινά είναι να μελετήσουμε την ανάλυση του Claude Meillassoux για τον εγχώριο τρόπο παραγωγής που παρουσιάζει μια κοινότητα χωριού (με τις οργανώσεις διαχείρισης των κοινών) ως ένα εργατικό απόθεμα που γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης περισσότερο μέσω της διαδικασίας της μετανάστευσης παρά μέσω της άμεσης εμπορευματικής παραγωγής.⁽⁴⁵⁾ Ωστόσο, αυτός δεν είναι ο μόνος ρόλος των κοινών, καθώς μια κοινότητα-χωριό μπορεί να παράσχει τροφή σε εργάτες κατά τη διάρκεια μια απεργίας και αυτό είναι μια σημαντική δύναμη ενάντια στα αφεντικά. Στην πραγματικότητα, δεν είναι εύκολο να διακρίνουμε τις δυο πλευρές των κοινών. Οδηγούν σε περισσότερη δύναμη για τους εργάτες ενάντια στο κεφάλαιο ή ενισχύουν την ικανότητα του κεφαλαίου για καλύτερη εκμετάλλευση των εργατών. Αυτή είναι μια λεπτή ερώτηση, με εξίσου λεπτές απαντήσεις που εξαρτώνται από το πλαίσιο και τις αποδείξεις. Αλλά σίγουρα για τα εκατομμύρια των μεταναστών, τα εμβάσματά τους στις οικογένειες και στα χωριά τους υλικά αποδεικνύει την ύπαρξη των οίκο-κοινών (home commons) που τους δίνουν δύναμη για να αγωνιστούν στις χώρες στις οποίες έχουν μεταναστεύσει. Όπως γράφει ο Steven Colatrella: «Οι κοινωνικές υποχρεώσεις που εισέρχονται στις χώρες προέλευσης πραγματοποιούνται ακριβώς μέσω των τακτικών εμβασμάτων. Σε αντάλλαγμα, οι μετανάστες γνωρίζουν ότι αυτός ή αυτή θα έχει πάντα κάποιο τόπο επιστροφής αργότερα, ειδικά εάν αυτός ο τόπος έχει διατηρηθεί μέσω των εμβασμάτων. Με αυτή την έννοια, το παγκόσμιο δίκτυο διεθνών μεταναστευτικών κοινοτήτων συστήνει όχι μόνο τις προϋποθέσεις επαφών και τις μεθόδους επικοινωνίας διαφορετικές από το δίκτυο παραγωγής καπιταλιστικών αξιών και πραγματοποίησης, αλλά και έναν εναλλακτικό τρόπο οργάνωσης της πλανητικής εργασίας, επικοινωνίας και εμπορικών σχέσεων, αν και αντιφατικών εναλλακτικών». ⁽⁴⁶⁾

Συνεπώς η μάλλον μονόπλευρη οπτική του Meillassoux για τα αφρικανικά κοινά πρέπει να διορθωθεί από την αναγνώριση αυτού που ο Colatrella αναφέρει ως το «παγκόσμιο δίκτυο διεθνών μεταναστευτικών κοινοτήτων» (worldwide web of migrant transnational communities). Αυτές οι κοινότητες έχουν στον ένα πόλο τα κοινά των χωριών (την Αφρική στην περίπτωση της Γαλλίας) ή τα ejido (το Μεξικό στην περίπτωση των ΗΠΑ) και ταυτόχρονα δημιουργούν στο χωρο-χρονικό πεδίο μεταξύ των πόλων, ένα ακόμα είδος κοινών.

Ένα καλό παράδειγμα της προβληματικής των κοινών έχει παρουσιαστεί από τους Ζαπατίστας, οι οποίοι συνέδεσαν την εξέγερσή τους με τις περιφράξεις που ετοιμαζόντουσαν από τους νεοφιλελεύθερους σχεδιαστές της NAFTA για τους κατοίκους των μεξικανικών ejido. Για τη NAFTA απαιτούνταν η κατάργηση του άρθρου 27 του συντάγματος του 1917 το οποίο ήταν μια παραλλαγή του κλασικού συνθήματος: γη στα αδέρφια και στους ακτήμονες! Ωστόσο η πρόθεση δεν είναι αρκετή για να προσδιορίσει εάν ένας

συγκεκριμένος αγώνας για τα κοινά αλλάζει την ισορροπία ώστε οι εργάτες τελικά να αποκτήσουν δύναμη. Μόνο μια προσεκτική εξέταση στο έδαφος μπορεί να αποκαλύψει, εάν, για παράδειγμα, οι μαζικές κατασχέσεις γης που ακολούθησαν της εξέγερσης στην Τσιάπας την πρωτοχρονιά του 1994 και τα νέα κοινά που δημιουργήθηκαν είναι σίγουρα αντικαπιταλιστικά. Στην περίπτωση των Ζαπατίστας υπάρχουν πολλές αποδείξεις που επιβεβαιώνουν ότι αυτή η προσπάθεια ήταν καθοριστική στην υποστήριξη των αγροτικών κατοίκων των ejido σε ολόκληρο το Μεξικό (όχι μόνο στην Τσιάπας) από την εγκατάλειψη της γης τους ή το πούλημά της για «ένα κομμάτι ψωμί». Πράγματι, η εξέγερση είχε μια βαθιά επίδραση και σε άλλα κινήματα ιθαγενών και ακτημόνων σε ολόκληρη την Αμερική πέρα από το Μεξικό. (47)

Μια μακιαβελική χρήση της ασάφειας μεταξύ των καπιταλιστικών και των αντικαπιταλιστικών κοινών εντοπίζεται στον τρόπο που οι Jeffrey Sachs⁴, Bono και οι διοργανωτές του Live 8 εκμεταλλεύτηκαν το κίνημα της αντιπαγκοσμιοποίησης για να παρουσιάσουν τις κυβερνήσεις των G8 όχι ως αποικιοκράτες και καταπιεστές της Αφρικής αλλά ως απελευθερωτές των φτωχών λαών. (48)

Το ιδεολογικό πλαίσιο της επιχείρησης βασίσθηκε στην άρνηση του Sachs απέναντι στο ολοκληρωτικό δόγμα του νεοφιλελευθερισμού όπως εφαρμόζεται από το ΔΝΤ, γεγονός που επιβεβαιώνεται από την παρουσία των ίδιων των Προγραμμάτων Δομικής Αναπροσαρμογής σε μεγάλες και μικρές χώρες της Νότιας Αμερικής και της Αφρικής ως σαν οι εμπειρικές λεπτομέρειες των διαφορετικών πλαισίων και οι κρίσεις να μην ήταν σημαντικές. Αντ'αυτού, στο πλαίσιο προετοιμασίας για τη συνάντηση των G8 στο Gleneagles, ο Jeffrey Sachs παρουσίασε τον εαυτό του ως ένα νέο είδος οικονομολόγου, έναν «νοσηλευτή οικονομολόγο» (clinical economist), ο οποίος αντιμετωπίζει «μια οικονομική ασθένεια – μια κρίση – που μαστίζει την οικονομία – με σκοπό να ορίσει μια πορεία της θεραπείας». (49) Ο Sachs επικρίνει σοβαρά το «one size fits all» νεοφιλελεύθερο δόγμα του ΔΝΤ: «Στο τελευταίο τέταρτο του αιώνα όταν οι φτωχές χώρες ζητούν βοήθεια από τις πλούσιες, τότε τους στέλνουν τον παγκόσμιο νομισματικό γιατρό, το ΔΝΤ. Η κύρια συνταγή του ΔΝΤ είναι το σφίξιμο του προϋπολογισμού για τους ασθενείς που είναι πολύ φτωχοί. Η οδηγημένη από το ΔΝΤ λιτότητα συχνά οδηγεί σε εξεγέρσεις, πραξικοπήματα και την κατάρρευση των δημόσιων υπηρεσιών. Στο παρελθόν, όταν ένα πρόγραμμα του ΔΝΤ κατέρρευε στη μέση του κοινωνικού χάους και της οικονομικής δυσπραγίας, το ΔΝΤ απλά το χρέωνε στο αδύνατο σθένος και στην ανικανότητα των κυβερνήσεων. (50)

Ο Sachs δεν είναι ο μόνος που επιτίθεται στον νεοφιλελεύθερο ολοκληρωτισμό και φονταμενταλισμό, οικονομολόγοι όπως ο Steven Levitt των Freakonomics μοιράζονται με τον Sachs την ίδια επιθυμία για απόρριψη του νεοφιλελεύθερου δόγματος με σκοπό να «σκεφτούμε λογικά πως συμπεριφέρονται οι άνθρωποι στον πραγματικό κόσμο». (51) Πράγματι, έχει αναπτυχθεί ένα ολόκληρο κίνημα οικονομολόγων που απορρίπτει το νεοφιλελευθερισμό ως δόγμα και τον ανακυκλώνει ως «εργαλείο» για να αναλύσει τις οικονομικές «ασθένειες» (όπως το μοντέλο του Sachs) ή τα οικονομικά «ερωτήματα-ζητήματα» (όπως το μοντέλο του Levitt). Αλλά αυτή δεν είναι μια απόρριψη του καπιταλισμού ή ακόμα και του νεοφιλελεύθερου δόγματος, στην πραγματικότητα πρόκειται για μια μεθοδολογική κίνηση που σκοπεύει να σώσει τον καπιταλισμό από τις αδυναμίες του ή από τους εχθρούς του. Στην πραγματικότητα, η όλη προσπάθεια είναι να μετασχηματίσει τον νεοφιλελευθερισμό σε μια κοινή λογική (common sense) και θεωρητικά να τον μετατοπίσει από τις σφαίρες των επικίνδυνων ιδεολογιών και των πολιτικών αγώνων.

Ωστόσο εκ πρώτης όψεως, κάποιος διαβάζοντας την δουλειά αυτών των συγγραφέων έχει μια αρχική αίσθηση ανακούφισης. Έπειτα από δυο δεκαετίες κριτικής στο νεοφιλελευθερισμό από τους πρώτους αγώνες στην Αφρική και στην Αμερική μέχρι στο μετά-Seattle κίνημα αντιπαγκοσμιοποίησης, φαίνεται σαν τα κέντρα εξουσίας τελικά να ανταποκρίνονται. Αυτό είναι αλήθεια, αλλά η απάντηση δεν είναι η συνθηκολόγηση. Είναι μάλλον ένα ανακάτεμα της κριτικής με μια μορφή αναγνώρισης αυτής. (52)

⁴ ΣΤΜ. Jeffrey Sachs, οικονομολόγος που έγινε διάσημος ως σύμβουλος των κυβερνήσεων των χωρών του πρώην ανατολικού μπλοκ και της λατινικής Αμερικής κατά τη μετάβαση του από τον κομμουνισμό στις οικονομίες της αγοράς http://en.wikipedia.org/wiki/Jeffrey_Sachs

Η κριτική του δόκτωρ Sachs ενάντια στο δόγμα των νεοφιλελεύθερων έχει μια πολιτική πρόθεση. Σκοπός της είναι να πείσει τους αγωνιστές του κινήματος της αντιπαγκομοιοποίησης να αποφύγουν την απαισιοδοξία τους «για τις δυνατότητες του καπιταλισμού με ανθρώπινο πρόσωπο, στον οποίο η αξιοσημείωτη δύναμη του εμπορίου και των επενδύσεων μπορεί να αξιοποιηθεί με παράλληλη αναγνώριση και αντιμετώπιση των περιορισμών με αντισταθμιστικές συλλογικές δράσεις» (53) Αυτός ρητά καλεί για μια συμμαχία με το κίνημα της αντιπαγκομοιοποίησης, το οποίο για τον Sachs θα πρέπει να είναι κομμάτι των σχεδιασμών του καπιταλισμού που υποστηρίζουν την προσωρινή αποεμπορευματοποίηση αγαθών που μπορούν να ικανοποιήσουν ζωτικές ανάγκες των φτωχών στην Αφρική. Το σχέδιο του για να «κάνουμε την φτώχεια παρελθόν» (make poverty history) απαιτεί την αποεμπορευματοποίηση βραχυπρόθεσμα (που σημαίνει τουλάχιστον έως το 2025) παρέχοντας στους φτωχούς δωρεάν εκπαίδευση, δωρεάν προγράμματα διατροφής, δωρεάν εξοπλισμό ενάντια στην ελονοσία, δωρεάν πόσιμο νερό, αποχέτευση και καύσιμα για μαγείρεμα.

Αυτός είναι επίσης υπέρμαχος των δημόσιων αγαθών και καλεί για κυβερνητικές επενδύσεις σε δημόσια αγαθά όπως «ανθρώπινο κεφάλαιο (υγεία, εκπαίδευση, διατροφή), υποδομές (δρόμοι, ενέργεια, ύδρευση και αποχέτευση, προστασία του περιβάλλοντος), φυσικό κεφάλαιο (προστασία της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων), δημόσιο θεσμικό κεφάλαιο (μια καλά οργανωμένη δημόσια διοίκηση, δικαστικό σύστημα, αστυνομία) και τμήματα του γνωστικού κεφαλαίου (επιστημονική έρευνα για υγεία, ενέργεια, γεωργία, κλίμα, ομολογία)» (54)

Τελικά, ο δόκτωρ Sachs είναι εναντίον της άποψης, που διαδόθηκε από τον φονιά των κοινών τον Hernando de Soto⁵, ότι η ιδιωτικοποίηση και η τακτοποίηση της γης είναι το αληθινό «μυστήριο του κεφαλαίου» που οδηγεί στην οικονομική ανάπτυξη. Ο Sachs είναι δύσπιστος στο μυστηριώδη ισχυρισμό του de Soto και επισημαίνει ότι η Κίνα και το Βιετνάμ, δυο από τις πιο γρήγορα αναπτυσσόμενες χώρες στον πλανήτη «δεν έχουν λύσει τα προβλήματα των τίτλων και των πράξεων!». (55) Αυτός υποστηρίζει ότι: «παρά το γεγονός ότι μεγάλο μέρος της θεωρίας για την ελεύθερη οικονομία της αγοράς είναι η κυρίαρχη οπτική (με στοιχεία κοινωνικού δαρβινισμού), οικονομολόγοι από τον Adam Smith και έπειτα έχουν αναγνωρίσει ότι ο ανταγωνισμός και η πάλη δεν είναι παρά η μια πλευρά της οικονομικής ζωής και ότι η πίστη, η συνεργασία και η συλλογική δράση για την παροχή δημόσιων αγαθών είναι η άλλη όψη. (56)

Ως εκ τούτου, ο Sachs έχει γίνει ένα από τους εισηγητές-αρθρωτές (μαζί με τους ερευνητές όπως οι Ostrom και Binswanger) του νεοφιλελεύθερου «Plan B» που σημαίνει την χρήση του «κοινωνικού κεφαλαίου» το οποίο σφετερίζεται τα κοινά ώστε να αποτραπούν οι απειλές που θέτουν οι «φτωχοί» στον καπιταλισμό. Το ζήτημα για αυτούς είναι «πως μπορούν τα κοινά ή/και τα δημόσια αγαθά να γίνουν χρήσιμα για την καπιταλιστική συσσώρευση;» Αυτοί δεν λαμβάνουν υπόψη, όπως συμβαίνει με τους δογματικούς φιλελεύθερους, ότι τα προϊόντα της συλλογικής επιλογής και της διαμόρφωσης κανόνων συνεπάγονται αναπόφευκτα μείωση της συσσώρευσης.

Ο Sachs πήγε και συμάχησε με την εκλογική μηχανή του Blair, με τον Bono και το Live8, επινόησε, μηχανεύτηκε μια επιτυχημένη στρατηγική σύγχυσης του κινήματος της αντιπαγκομοιοποίησης. Εκ των υστέρων είδα ότι το κλειδί σε αυτή την στρατηγική ήταν η σύγχυση μεταξύ των καπιταλιστικών και των αντι-καπιταλιστικών κοινών. Αυτή η σύγχυση εντάθηκε με το ξεκίνημα της εκστρατείας του Obama για την προεδρεία των Ηνωμένων Πολιτειών, η οποία ξεκίνησε ένα χρόνο αργότερα. Όπως έγραψε ο Obama το 2006 στο βιβλίο του «Το Θράσος της Ελπίδας» (The Audacity of Hope), ο νεοφιλελευθερισμός (αυτό που η ιδεολογία της κυβέρνησης Bush αποκαλεί ως «Η Κοινωνία της Ιδιοκτησίας» - Ownership Society-) έχει οδηγήσει τον καπιταλισμό σε πολιτική καταστροφή στις ΗΠΑ δημιουργώντας σκληρές ταξικές διαιρέσεις, μια μη ανταγωνιστική εργατική τάξη και μια διεφθαρμένη και ανεύθυνη καπιταλιστική τάξη. Η απάντηση του Obama στις ασθένειες του καπιταλισμού των Ηνωμένων Πολιτειών ήταν παρόμοια με την απάντηση του Sachs για την

⁵ ΣτΜ. Hernando de Soto (1496/1497-1542) διάσημος ισπανός κονκισταδόρος που κατέλαβε με εξαιρετικά βίαιες μεθόδους μεγάλα τμήματα της βόρειας, κεντρικής και νότιας Αμερικής.

Αφρική: συλλογικές κομμουνιστικές δράσεις και θεσμοί πρέπει να γίνουν ανεκτοί ώστε να κάνουν εφικτό έναν λειτουργικό καπιταλισμό. Αυτός γράφει: «Όπως αυτοί που ήρθαν πριν από εμάς, έτσι και εμείς πρέπει να ρωτήσουμε τους εαυτούς μας πιο μίγμα πολιτικών θα μας οδηγήσει σε μια δυναμική ελεύθερη αγορά και διάχυση της οικονομικής ασφάλειας, επιχειρηματικής καινοτομίας και κατ' επέκταση κινητικότητας. Και μπορούμε να οδηγηθούμε από την απλή ρήση του Lincoln: ότι κάνουμε συλλογικά, μέσω της κυβέρνησής μας, είναι αυτά τα πράγματα που δεν μπορούμε να κάνουμε ως άτομα ή ως ιδιώτες». (57)

Ο Obama, για να γίνει πρόεδρος, έχει διαμορφώσει μια κυβέρνηση που προτίθεται να εφαρμόσει αυτό το μίγμα χρησιμοποιώντας τρισεκατομμύρια δολάρια κυβερνητικών κεφαλαίων που θα αναλύουν ένα ευρύ φάσμα δράσεων οι οποίες εμφανίζονται ως «συλλογικές», «σοσιαλιστικές» και «υπέρ των κοινών» (commonist) απέναντι στο δογματικό νεοφιλελευθερισμό. Από την ανάληψη του ελέγχου του τραπεζικού τομέα, έως την απαίτηση για συγκεκριμένες αναδιαρθρώσεις στην αυτοκινητοβιομηχανία. Αλλά ο σκοπός αυτών των δράσεων είναι να επιστρέψει η οικονομία πίσω στο προ-κρίσης καθεστώς της ελάχιστης κρατικής παρέμβασης και όχι στον πολλαπλασιασμό των μόνιμων κοινών.

Συνεπώς, εκτός και εάν δεν είμαστε ξεκάθαροι για τις συγκεκριμένες χρήσεις της έννοιας των κοινών, τα πάντα αμυδρά στερεοποιούνται έτσι ώστε το Live 8, οι καμπάνιες «τέλος στη φτώχεια» και ο Πρόεδρος Obama μπορεί να φαίνονται σύμμαχοι με το κίνημα των Ζαπατίστας! Οι πολιτικές συγκρούσεις (και δισταγμοί) κατά τη διάρκεια των συναντήσεων των G8 μπορούν να γίνουν κατανοητές ως συγκρούσεις (και συγχωνεύσεις) μεταξύ πολιτικών που κινητοποιούνται από αυτά τα δυο αντικρουόμενα (αλλά και συγκεχυμένα) πλαίσια των κοινών. Μια παρόμοια επισήμανση μπορεί να γίνει σχετικά με την καμπάνια του Obama και της κυβέρνησής του.

Το πιο σημαντικό για τους αντικαπιταλιστές είναι το μέλλον των κοινών, ή με άλλα λόγια, εάν «τα κοινά» θα παραχωρηθούν σε αυτούς που θέλουν να τα περιφράξουν εννοιολογικά και να τα χρησιμοποιήσουν ώστε να παρατείνουν το τέλος του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού ή εάν εμείς θα συνεχίσουμε να ενσταλάζουμε στα κοινά τους αγώνες μας για άλλης μορφής κοινωνικής ζωής πέρα από το συντονισμό του κεφαλαίου;

Κατά μια έννοια, ωστόσο, το μέλλον έξω από τον χρόνο του κεφαλαίου δημιουργείται από τις σχέσεις που παράγουν και αναπαράγουν τα κοινά (communizing), έτσι η ερώτηση που θέσαμε στην αρχή –«έχουν τα κοινά μέλλον;» είναι μια κακή χρήση της λέξης, η πραγματική ερώτηση είναι «μπορεί να υπάρξει ένα μέλλον χωρίς κοινά;»

1. Peter Linebaugh, *The Magna Carta Manifesto: Liberties and Commons for All*, Berkeley, University of California Press, 2007; Massimo De Angelis, *The Beginning of History: Value Struggles and Global Capital*, London, Pluto Press, 2007.
2. Elinor Ostrom et al., *Rules, Games, and Common-Pool Resources*, Ann Arbor, The University of Michigan Press, 1994.
3. Craig Calhoun et al., *Bourdieu: Critical Perspectives*, Chicago, University of Chicago Press, 1993.
4. Jacques Derrida, *Counterfeit Money*, Chicago, University of Chicago Press, 1992.
5. Mark Gelopter, 'Integrating Scale and Social Justice in the Commons' in Joanna Burger et al. (eds) *Protecting the Commons: A Framework for Resource Management in the Americas*, Washington, D.C., The Island Press, 2001.
6. Serge Latouche, *In the Wake of the Affluent Society: An Exploration of Post-Development*, London, Zed Books, 1993; Veronika Bennholdt-Thomsen and Maria Mies, *The Subsistence Perspective: Beyond the Globalised Economy*, London, Zed Books, 1999; Silvia Federici, 'Women, Globalization and the International Women's Movement', in Terisa E. Turner and Leigh S. Brownhill (eds), *Gender, Feminism and the Civil Commons. A special issue of the Canadian journal of Development Studies*, Volume XXII, 2001, pp. 1025-1036.
7. Midnight Notes Collective, *Midnight Oil: Work Energy War, 1973-1992*, New York, Autonomedia, 1992.

8. p.m., BoloBolo. New York: Autonomedia, 1995, pp36-49.
9. George Caffentzis, 'The work/energy crisis and the Apocalypse' in Midnight Oil Collective (eds), *Midnight Oil*, op. cit..
10. Midnight Notes Collective, *The New Enclosures*, Boston, Midnight Notes, 1990.
11. World Bank, *Accelerated Development in SubSaharan Africa: An Agenda for Action*. Washington, D. C, The World Bank. ["The Berg Report" 1981.
12. Robert H. Bates, *Essays on the Political Economy of Rural Africa*, Berkeley, University of California Press, 1983. doi: 10. 1017/ CBO97805 11558740
13. George Caffentzis, 'The fundamental implications of the debt crisis for social reproduction in Africa' in Mariarosa and Giovanna Dalla Costa (eds), *Paying the Price: Women and the Politics of International Economic Strategy*, London, Zed Books, 1995.
14. World Bank, *SubSaharan Africa: from Crisis to Sustainable Development*, Washington, D. C, The World Bank, 1989, p104.
15. John Mihevc, *The Market Tells Them So: The World Bank and Economic Fundamentalism in Africa*, London, Zed Books, 1995; Garrett Hardin, 'The Tragedy of die Commons', *Science* 162(1968): 1243-8.
16. *Ibid.*, p1244.
17. Bill Weinberg, *Homage to Chiapas: The New Indigenous Struggles in Mexico*, London, Verso, 2000; Vandana Shiva, *Water Wars: Privatization, Pollution and Profit* Boston, South End Press, pp102-103; Ken Saro-Wiwa, *Genocide in Nigeria: the Ogoni tragedy* by Ken SaroWiwa, Port Harcourt, Saros International Publishers, 1992.
18. World Bank, *World Development Report 1992*, Washington, D.C., The World Bank, 1992, p144.
19. Karl Marx, *Capital*, Vol. I., London, Penguin, 1976, p451 .
20. *Ibid.*, p452.
21. *Ibid.*, p453.
22. For example, Elinor Ostrom, 'Reformulating the Commons' in Joanna Burger et al. (eds), *Protecting the Commons: A Framework for Resource Management in tile Americas*, Washington, D.C., The Island Press, 2001, pp23-28; Ostrom Elinor, *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*, Cambridge, Cambridge University Press, 1990; Ostrom et al-. *Rules, Games, and Common-Pool Resources*, Ann Arbor, The University of Michigan Press, 1994.
23. Ostrom, *Protecting the Commons*, op. cit., p21.
24. Ostrom, *Governing the Commons*, op. cit., p90.
25. Ostrom, *Protecting the Commons*, op. cit., p23.
26. R.H. Coase, *Essays on Economics and Economists*, Chicago, University of Chicago Press, 1994, p8.
27. *Ibid.*
28. See, for example, Francis Fukuyama, *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*, New York, The Free Press, 1995; Amitai Etzioni (ed), *New Communitarian Thinking: Persons, Virtues, Institutions and Communities*, Charlottesville, University Press of Virginia, 1995.
29. David Hume, *An Inquiry Concerning tile Principles of Morals*, New York, Liberal Arts Press, 1957, p123.
30. World Bank, *The World Bank Group's Common Property Resource Management Network: Guide to CPRNet*. info.worldbank.org/etools/docs/library/97605/.../guide-3b.pdf, 1995, last accessed December 17, 2009.

31. George Caffentzis, *Three Concepts of Time and Class Struggle*, unpublished paper, 2006.
32. Silvia Federici, *Caliban and the Witch: Women, the Body, and Primitive Accumulation.*, New York, Autonomedia, 2004.
33. Brian Donahue, *Reclaiming the Commons: Community Farms and Forests in a New England Town*, New Haven, Yale University Press, 1999.
34. Marcus Rediker, *Villains of All Nations: Atlantic Pirates in the Golden Age*, Boston, Beacon Press, 2004; Todd Depastino, *Citizen Hobo: How a Century of Homelessness Shaped America*, Chicago, University of Chicago Press, 2003; Lawrence Lessig, *The Future of Ideas: The Fate of the Commons in a Networked World*, New York, Random House, 2001.
35. cf., Nels Anderson, *The Hobo. The Sociology of the Homeless Man*, Chicago, The University of Chicago Press, 1923, and Depastino, *Citizen Hobo*, op. cit.
36. Anderson, *The Hobo*, op. cit., p16.
37. Depastino, *Citizen Hobo*, op. cit., pp81-85.
38. Anderson, *The Hobo*, op. cit., p24.
39. Ibid.. p25.
40. William Greenleaf (ed), *American Economic Development Since 1860: Documentary History of the United States*, Columbia, University of South Carolina Press, 1968, p79.
41. Howard Zinn, *A People's History of the United States: 1492-present*, New York, HarperCollins, 2003, p238.
42. Depastino, *Citizen Hobo*, op. cit., pp171-194.
43. Anderson, *The Hobo*, op. cit., pp161-162.
44. Depastino, *Citizen Hobo*, op. cit., p219.
45. Claude Meillassoux, *Maidens, Meat and Money: Capitalism and the Domestic Economy*, Cambridge, Cambridge University Press, 1981.
46. Steven Colatrella, *Workers of the World: African and Asian Migrants in Italy in the 1990s*, Trenton, NJ, Africa World Press, 2001, p 193.
47. Midnight Notes Collective, *Auroras of the Zapatistas: Local and Global Struggles in the Fourth World War*, New York, Autonomedia, 2001.
48. For a good, painfully honest blow-by-blow account of the way it was done see Paul Hewson, "'It's the Politics Stupid": How Neoliberal Politicians, NGOs, and Rock Stars Hijacked the Global Justice Movement at Gleneagles ...and How We Let Them', in David Harvie et al (eds), *Shut Them Down! The G8, Gleneagles 2005 and the Movement of Movements*, New York, Autonomedia, 2005.
49. Jeffrey Sachs, *The End of Poverty: How We Can Make It Happen in Our Lifetime*, London, Penguin Books, 2005, p75.
50. Ibid., p74.
51. Steven D. Levitt and Stephen J. Dubner, *Freakonomics: A Rogue Economist Explores the Hidden Side of Everything*, New York, HarperCollins, p205.
52. Caffentzis, *Three Concepts of Time and Class Struggle*, op. cit.
53. Sachs, *The End of Poverty*, op. cit., p357.
54. ibid., pp251-252
55. ibid., pp231.
56. ibid., pp327
57. Barack Obama, *The Audacity of Hope: Thoughts on Reclaiming the American Dream*. New York, Three Rivers Press, p159.

George Caffentzis is a Professor of Philosophy at the University of Southern Maine (Portland). He is also a founding member of the Midnight Notes Collective and a co-editor of *Midnight Oil: Work Energy War, 1972-1992* (Autonomea) and *Auroras of the Zapatistas: Local and Global Struggles in the Fourth World War* (Autonomea).